

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № 11
від «22» січня 2024 р.

Завідувач кафедри
Воробйова О.С.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНИХ
МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Виконавець:

Студент 6 курсу, групи 601-ГФ
Богодистий Костянтин Олександрович

Керівник роботи:

Ніколаєнко Ю.О.
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:

Рудоман О.А.
кандидат філологічних наук, доцент

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Реферат

МР:84 с., 104 джерел.

Об'єкт дослідження - англomовна військова лексика у медійних текстах.

Мета роботи – проаналізувати особливості перекладу військової лексики англomовних медійних текстів українською мовою.

Методи дослідження - аналітичний метод для систематизації наукової літератури з теми дослідження; метод суцільного відбирання для визначення матеріалу дослідження; метод лінгвістичного опису та спостереження для систематизації та інтерпретації характерних словотвірно-структурних особливостей англійськомовних термінів; структурно-семантичний аналіз для виявлення структури та значення військових термінів; методика співставного аналізу тексту оригіналу та тексту перекладу.

У **першому** розділі роботи розглянуто військову лексику як об'єкт лінгвістичних досліджень, різні підходи до її вивчення та класифікацію англomовної військової термінології з погляду різних дослідників.

Другий розділ описує труднощі перекладу військової термінології та способи еквівалентного перекладу військової лексики англomовних медійних текстів українською мовою.

ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА, ВІЙСЬКОВИЙ ТЕРМІН, МЕДІЙНІ ТЕКСТИ,
ЕКВІВАЛЕНТНИЙ ПЕРЕКЛАД, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ,
ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ	8
1.1. Військова лексика як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	8
1.2. Класифікація військових термінів.....	17
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ НОВИНСЬКИХ ТЕКСТІВ БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ЗМІ)	30
2.1. Труднощі перекладу військової термінології	30
2.2. Способи еквівалентного перекладу військової лексики англійських медійних текстів українською мовою	42
Висновки до розділу 2	66
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	76
SUMMARY	82

ВСТУП

Переклад військової лексики завжди був популярною темою серед науковців. Проте у 2022 році це питання стало актуальним, адже повномасштабна війна Росії проти України почала обговорюватися у міжнародних виданнях. Іноді іноземні ЗМІ подавали навіть більше інформації, ніж вітчизняні.

Адекватний переклад військової лексики допомагає у вирішенні низки важливих завдань: полегшує спілкування та взаємодію між військовослужбовцями різних країн під час міжнародних навчань, операцій, миротворчих місій та інших заходів військового співробітництва. Дозволяє точно і зрозуміло доносити інформацію про події у військовій сфері для міжнародної спільноти та громадян інших країн. Сприяє ефективному використанню озброєння, техніки та обладнання, наданих іноземними партнерами, завдяки розумінню інструкцій та технічної документації. Допомагає уникнути непорозумінь та помилок у бойових діях, особливо під час спільних операцій, коли потрібна чітка координація та взаємодія різних підрозділів. Сприяє обміну досвідом та військовими знаннями між арміями різних країн для вдосконалення стратегії, тактики, підготовки військ. Дозволяє адекватно доносити позицію країни та її збройних сил на міжнародній арені щодо глобальних викликів та загроз. Отже, якісний військовий переклад є важливим фактором налагодження ефективної комунікації та співпраці у військовій сфері на міжнародному рівні.

Зараз, коли Україна бореться за свою незалежність і цілісність, країни з усього світу надають військову підтримку Україні. Це підкреслює важливість військового перекладу, який має дозволити українським військовим співпрацювати з міжнародними партнерами швидко та ефективно.

Таким чином, **актуальність теми дослідження** зумовлена недостатньою вивченістю особливостей військових термінів досліджуваної мови за останні десятиліття, важливістю та необхідністю дослідження

структурно семантичних особливостей військової термінології та способів її перекладу українською мовою.

Мета дипломної роботи – проаналізувати особливості перекладу військової лексики англомовних медійних текстів українською мовою.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати військову лексику як об'єкт лінгвістичних досліджень;
- дослідити проблему класифікації військової лексики;
- визначити основні труднощі перекладу військової термінології;
- вивчити і узагальнити способи еквівалентного відтворення військової лексики англомовних медійних текстів українською мовою.

Об'єктом дослідження - англомовна військова лексика у медійних текстах.

Предмет дослідження – особливості перекладу військової лексики англомовних медійних текстів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували англомовні лексичні одиниці військової термінології, виокремлені шляхом довільної вибірки з лексикографічних джерел, інтернет-ресурсів, інтернет-журналів, науково-популярної літератури.

У ході дослідження застосовано наступні **методи**:

- аналітичний метод для систематизації наукової літератури з теми дослідження;
- метод суцільного відбирання для визначення матеріалу дослідження; метод лінгвістичного опису та спостереження для систематизації та інтерпретації характерних словотвірних-структурних особливостей англомовних термінів;
- структурно-семантичний аналіз для виявлення структури та значення військових термінів;
- методика співставного аналізу тексту оригіналу та тексту перекладу.

Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що було проведено детальне вивчення семантики, особливостей функціонування та

перекладу лексичних одиниць англомовної фахової мови військової сфери за допомогою системного підходу.

Практичне значення одержаних результатів показує, що дослідження доповнює наукові знання про особливості військових лексичних одиниць. Запропонований підхід до актуалізації функційного аспекту військової лексики в перекладі може бути використаний для подальших теоретичних досліджень у сфері вузькоспеціалізованого перекладу. Можна використовувати отримані результати як додатковий матеріал для навчання таких предметів, як лексикологія, стилістика, теорія та практика перекладу.

Дослідження також може допомогти підготувати студентів філологічного спрямування, зокрема військових перекладачів і мовознавців.

Апробація результатів дослідження була здійснена під час участі у IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми іноземної філології та перекладознавства», 09-10 листопада 2023 року, м. Полтава.

Структура кваліфікаційної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел.

У **вступі** визначено актуальність теми магістерської роботи, запропоновано мету та дослідницькі завдання, вказано об'єкт, предмет та методи дослідження, подано джерельну базу, з'ясовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів дослідження, окреслено інформацію про апробацію основних положень праці, публікації, структуру та обсяг роботи.

У **першому** розділі роботи розглянуто військову лексику як об'єкт лінгвістичних досліджень, різні підходи до її вивчення та класифікацію англомовної військової термінології з погляду різних дослідників.

Другий розділ описує труднощі перекладу військової термінології та способи еквівалентного перекладу військової лексики англомовних медійних текстів українською мовою.

Загальний обсяг роботи – 84 сторінки, список використаних джерел та літератури нараховує 104 позиції.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Військова лексика як об'єкт лінгвістичних досліджень

Розвиток лінгвістики відбувається доволі стрімко. Зважаючи на швидке розгортання подій військово-політичного характеру в глобальному суспільстві, щоденна мовленнєва діяльність людей все частіше використовує лексику, пов'язану з військовою сферою, яка є досить специфічним розділом словника будь-якої мови. Склад сучасної військової лексики постійно змінюється через вихід деяких слів з обігу та зміну їхнього значення, «у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою нових зразків зброї та військової техніки, нових стратегій» [24].

Основною особливістю сучасної лінгвістичної термінології є багатозначність використовуваних термінів. Це також вимагає відповідного узагальнення та осмислення активних використання термінів, їхньої належної систематизації. Вивчення мови має колосальне значення. Необхідно зробити наше мовлення предметом вивчення, надавати йому особливу увагу, адже без цього ми не зможемо ані послідовно мислити, ані адекватно розуміти себе та інших людей. Спеціальним вираженням функціонування мови є терміносистеми.

Сучасні науковці виділяють у лінгвістиці такі поняття, як: термінологія і терміносистема. Зокрема, С.В. Шевчук, І.В. Клименко зауважили, що «термінологія» – 1) розділ мовознавства, що вивчає терміни (у цьому значенні все частіше застосовують слово термінознавство); 2) сукупність термінів певної мови або певної галузі [49]. Наприклад, можемо говорити про англійську, німецьку, китайську, українську та інші термінології, а також про термінології: біологічну, юридичну, технічну тощо, а терміносистемами є галузеві термінології, тобто сукупність термінів певних галузей.

Інші вчені, спеціалізуючись у лінгвістиці, підкреслюють, що термінознавство є мультидисциплінарною наукою, що виникла в результаті

перетину кількох галузей наук. Ця наука фокусується на автоматизованій обробці семантичної інформації, що представлена природною мовою, такій як реферування текстів, анотування, перекладання, обробка баз даних, пошук нової інформації у текстах, а також визначення тематичної спрямованості тексту.

Термінознавство є галуззю, що досліджує терміни та їх системи. Терміносистема використовує терміни, що належать конкретним галузям знань, утворюючи їх сукупність. Також, термінознавство займається вивченням специфічної лексики, типологією, походженням, формами, значеннями і функціонуванням термінів, включаючи їх утворення, використання та систематизацію.

Науковці виділяють такі види термінознавства:

1. Теоретичне термінознавство вивчає розвиток і вживання спеціальної лексики.
2. Прикладне термінознавство встановлює практичні принципи та рекомендації, з метою усунення нестачі термінів.
3. Загальне термінознавство вивчає найзагальніші якості, проблеми і процеси, що стосуються спеціальної лексики.
4. Галузеве термінознавство вивчає спеціальну лексику, яка належить до окремих областей знань конкретних мов.
5. Типологічне термінознавство порівнює особливості термінологій, з метою визначення спільних рис та відмінностей понять.
6. Порівняльне термінознавство займається порівняльним вивченням спільних та відмінних рис лексики різних мов, наприклад, української та англійської.
7. Семасіологічне термінознавство займається вивченням проблем, що пов'язані із семантикою, зміною значень і різноманітними семантичними явищами.
8. Ономасіологічне термінознавство – структурні форми спеціальних лексем, процес найменування поняття і форми найменування.

9. Історичне термінознавство - історія термінів та терміносистем для того, щоб виявити тенденції їх утворення та розвитку.

10. Функціональне термінознавство пов'язане з вивченням сучасних функцій терміну в різних текстах та у професійному спілкуванні.

Міждисциплінарність термінології впливає з багатогранного характеру термінологічних одиниць, як мовні предмети (лінгвістика), як концептуальні елементи (логіка, онтологія, когнітивні науки) та як засоби комунікації. Відповідно, теорію термінології можна ідентифікувати за трьома різними вимірами: когнітивний, лінгвістичний та комунікативний.

Мовний вимір термінології зосереджений на дослідженні існуючих мовних форм, а також можливих лінгвістичних конструкцій, які можуть бути створені для створення нових понять. Цей аспект аналізує не лише існуючі терміни, але й можливості їх модифікації або створення нових лексичних одиниць для опису нових понять, процесів і явищ.

Комунікативний вимір термінології зосереджений на використанні термінів як засобів передачі знань. Він вивчає, як терміни використовуються для ефективної комунікації з різними категоріями отримувачів у різних комунікативних ситуаціях. Це охоплює процес збору, обробки та поширення термінологічних даних у вигляді спеціалізованих словників, глосаріїв або термінологічних баз даних з метою максимально точного і зрозумілого сприйняття інформації.

Мовний вимір теорії термінології виявляється у мовних механізмах, які визначають правила та закономірності для формування термінів та терміноформ. Він вивчає мовні структури, які лежать в основі створення та розвитку термінів у спеціалізованих галузях.

Термінознавство тісно пов'язане з термінографією - наукою, що займається складанням словників спеціальної лексики. Воно вивчає методи та принципи побудови словникових довідників, спрямованих на систематизацію та пояснення спеціалізованих термінів для забезпечення їхнього зрозумілого використання у відповідних галузях знань.

Роботу над семантичними та парадигматичними аспектами концептів термінографії провела В. Л. Іващенко. Завдяки її дослідженню термін «термінографія» визначає поняття: 1) теорія складання термінологічних словників; 2) практика складання термінологічних словників; 3) сукупність довідкових праць термінів у формі книг чи в електронному форматі; 4) сукупність теоретичних досліджень у формі статей, монографій, збірників тощо [21].

Американський металексикограф С. Лендау у своєму дослідженні «Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography» зауважив, що Дж. Макміллан, критик загальних словників англійської мови, визначив три основні критерії оцінювання словників, а саме: кількість, якість та ефективність відтворення інформації у словнику [55].

Словники поділяються на три групи за практичним призначенням: наукові – словники, що розроблені для дослідження цілей (історичні), навчальні – застосовуються у процесі навчання (орфографічні, орфоепічні, фразеологічні), перекладні – для співставлення перекладу слів з однієї мови на іншу [20]. Термінологічні словники – це словники, в яких пояснюються терміни з різних галузей науки. Вони бувають одно- і двомовні, перекладні. У словниках визначено найуживаніші поняття фахової термінології орієнтуючись на діяльність, наприклад: словник професійної термінології, словник військових термінів та скорочень, словник фразеологізмів воєнної тематики, словник військового сленгу. Термінологічний словник повинен не лише визначити термін чи знайти відповідник поняттю, а й виявити його спорідненість з основними та другорядними зв'язками з іншими термінами та поняттями, які існують у науковій лінгвістиці.

Метою розробки словників фахової термінології майбутнього фахівця є ознайомлення з основними поняттями, що дає можливість підвищити рівень професійних навичок, комунікативних умінь, а також термінологічної культури. Дефініція нового терміна зазвичай викликає дискусії або навіть критику.

Е. Ф. Скороходько визначив термін, як «слово чи усталене словосполучення, яке виражає спеціальне поняття науки, техніки або іншої галузі людської діяльності та має дефініцію, яка пояснює ті ознаки цього поняття, які є доречними саме для цієї галузі. Характерними ознаками є: співвіднесеність зі спеціальним поняттям; відтворюваність; наявність визначення, яке вміщує термін у належну термінологічну систему» [39].

Термін у статичній визначається як слово чи вираз, який відображений у словниках, довідниках та енциклопедіях. У цьому випадку, термін має статичний характер, оскільки він вільний від контекстуальних впливів та обмежений в морфологічній формі. Він має чітке визначення та не використовується у функціональному аспекті.

Термін у динаміці, натомість, є динамічним терміном, який активно використовується у текстах. Його характеристика полягає у варіативності та відсутності морфологічних обмежень. У більшості випадків такий термін може функціонувати в різних контекстах, не потребуючи жорсткого визначення, що дозволяє йому активно використовуватися у текстах [28].

Наукове співтовариство визначає ключові ознаки терміна, які включають системність, точність, однозначність, мовну належність та практичне використання. Системність передбачає включення терміна до певної системи, де він має визначене значення. Вийшовши за межі цієї системи, термін може мати інше значення. Термін також має точно передавати сутність поняття, яке він позначає. Він не повинен викликати різнозначності, а має бути однозначним у своєму вживанні. Кожен науковий термін має чітке пояснення, яке чітко окреслює та обмежує його значення. Терміни можуть бути утворені національною мовою або мати походження з інших мов, і вони можуть практично використовуватися у висловленні, як усно, так і письмово. Чітка система взаємопов'язаних понять формується на основі співвідношень між терміном і поняттям, які виокремлюються через науковий аналіз їхніх характеристик та властивостей.

У сучасному мовознавстві доволі часто такі поняття, як «тематична група» й «лексико-семантична група» прирівнюють. Спираючись на «Словник лінгвістичних термінів» Д. І. Ганича й І. С. Олійника, семантична група – це підгрупа слів у межах однієї частини мови, які об'єднані спільністю значень, 11 тематична група – слова, які об'єднуються спільністю родових значень, тобто слова, які називають один різновид певного ряду предметів, наприклад: назви військових інституцій, військові команди, спорядження [11, с.55].

Об'єднання слів у тематичні групи здійснюється на основі подібності або спільності функцій, які вони позначають у різних мовах для конкретних предметів чи процесів. Вивчення таких груп обмежено особливим видом інвентаризації, яка найкращим чином дозволяє систематизувати конкретну терміносистему, не націлюючись на розкриття внутрішніх семантичних зв'язків між словами або особливостей смислової структури мови в цілому [37].

Переклад таких груп слів відбувається у рамках конкретної терміносистеми, не спрямовуючи увагу на внутрішні семантичні зв'язки слів чи особливості смислової структури мови. У військовій термінології виділяють кілька основних способів утворення термінів:

- Префіксальний: додаючи префікси до основи, наприклад: «воєнний» стає «антивоєнний»; «звук» перетворюється на «гіперзвук».
- Суфіксальний: утворення термінів за допомогою суфіксів, наприклад: від «завоювати» утворюється «завойовник»; від «авізувати» - «авізування».
- Префіксально-суфіксальний: поєднання префіксів та суфіксів, наприклад: від «зброя» отримуємо «беззбройний»; від «земля» - «Середземний».
- Словоскладання: формування термінів за допомогою об'єднання слів, наприклад: «генерал-лейтенант»; «блок» стає «корпус».
- Композиція: поєднання слів для створення нових термінів, наприклад: «жилет» може бути «куленепробивним жилетом», «рятувальним жилетом».

-Абревіація: скорочення термінів за допомогою перших літер або складів слів, наприклад: «ВМС» - військово-морські сили; «БМП» - бойова машина піхоти; «ЦРУ» - центральне розвідувальне управління [43].

Специфіка військової лексики складається з офіційно-ділового та науково-технічного стилів, визначаючи її комунікативну спрямованість. Важливо зберегти та відобразити суть військових термінів при перекладі з англійської на українську мову. Емоційно забарвлені елементи військового словника зазвичай є стилістичними синонімами окремих військових термінів та виявляються складними для точного перекладу.

Термінологія у військовій та військово-технічній сферах постійно змінюється через вилучення з ужитку деяких слів, зміну значень і постійне поповнення новими термінами. Це обумовлено появою та розвитком нового військового озброєння та техніки.

При створенні нових термінів мовознавці стикаються з потребою знаходити відповідний вираз у рідній мові. Усі нові терміни, які вводяться в галузеву терміносистему, мають бути обґрунтованими та практично використовуватися у військовій практиці.

Нові терміни можуть утворюватися трьома основними способами:

1. Використання внутрішніх ресурсів мови: творення похідних слів, надання наявним словам нових значень, складання основ, творення словосполучень.

2. Запозичення термінів.

3. Створення штучних слів

Різні мови можуть віддавати перевагу різним методам утворення термінів. Наприклад, у порівнянні з іншими європейськими мовами, англійська мова частіше використовує стратегію створення нового терміна за допомогою перенесення відомого терміна на нове поняття [14].

Збройні сили представляють собою військову організацію, яка активно користується спеціальною термінологією, що охоплює як аспекти озброєння, так і щоденне життя. Ця особлива сфера зумовлює військових

використовувати специфічні лексичні одиниці: слова та вирази, які з часом стають загальноживаними для них та становлять перехід між військовим та цивільним життям.

Особливим видом військової лексики є військові команди. Вони є певним видом стійких фразеологізмів [10]. Для точного перекладу важливо запам'ятовувати такі військові команди, оскільки вільне їх тлумачення може призвести до втрати чіткості та смислового навантаження. Подібні варіанти перекладу можуть спотворити військову команду як сталу інструкцію і негативно вплинути на буквально відтворення певної дії.

Періодизація розвитку мови, лексики зокрема, здійснюється з урахуванням і соціально-політичних чинників, і способів фіксації її в мовних джерелах – історичних пам'ятках, документах, лексикографічних працях тощо.

Досліджуючи українську військову лексику окресленого періоду, науковці зазначають, що її розвиток був зумовлений тим, що національно свідомі інтелігенція прагнула «подолати дефіцит власних номінативних засобів» [45]. Дослідники вказують на паралельне використання інтернаціональних та національних форм утворень, як, наприклад: амортизатор – випружник; дирижабль – повітроплав; парашут – летопад; боеприпаси – стріливо; кулемет – скоростріл; пост – стійка; патрон – ладунок; мушкет – рушниця; броня – риштунок; бомба – знаряд та інші.

Усвідомлюючи труднощі й тривалість національного нормування термінології, намагаючись створити «допоміжну підручну книжку» для військових, вчений намагався уникнути запозиченої термінології, замінюючи іншомовні військові терміни українськими відповідниками, порівн.: «літак на місці аеропляна, передгруддя на місці бруствера; водолітак замість гідропляна чи гідролітака; сповзень попри рикошет; летівню замість ангару тощо» [6, с. 98].

Вивчення військової лексики в сучасному світі є актуальною галуззю лінгвістики, оскільки вона постійно змінюється в контексті швидкого розвитку

військово-політичних подій у глобальному суспільстві. Ця специфічна лексика постійно поповнюється новими термінами, змінює значення і виходить з обігу через появу нової техніки та стратегій.

Зокрема, вивчення військової лексики важливе з точки зору її багатозначності та широкого використання у мовленні. Це вимагає систематизації, узагальнення та дослідження активних термінів. Розуміння та належна систематизація термінів відіграє ключову роль у формуванні мови та її подальшому розвитку.

Сучасні лінгвісти акцентують увагу на поняттях термінології та терміносистеми. Термінологія становить розділ мовознавства, що досліджує терміни, у той час як терміносистема - це сукупність термінів в певній галузі. Вивчення цих понять дозволяє розуміти структуру та особливості фахових мов, таких як біологічна, юридична, технічна тощо.

Багато вчених вважають, що термінознавство - це мультидисциплінарна галузь, яка фокусується на автоматизованій обробці семантичної інформації, що подається природною мовою. Це охоплює широкий спектр аспектів, від реферування текстів до пошуку інформації у текстах та визначення їх тематичного спрямування.

Вивчення військової лексики має велике значення в контексті розвитку мовознавства та розуміння специфіки мовленнєвої діяльності у військовій сфері.

1.2. Класифікація військових термінів

Розглядаючи військову субмову, зокрема її термінологію, з'ясуємо визначення самого поняття «термін». Серед фахівців не запропоновано єдиної дефініції поняття «термін», оскільки термін, як і всі інші мовні універсалії, важко піддається детермінуванню [17, с. 10]. Велике різноманіття визначень можна пояснити тим, що термін є об'єктом низки наук, і кожна наука намагається виділити в терміні ознаки, суттєві з її погляду. За «Коротким тлумачним словником лінгвістичних термінів» С. Єрмоленко, С. Бибик, О. Тодор, «термін – слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання — науки, техніки, мистецтва, політики. Мають визначення (дефініцію), вони позбавлені емоційно-експресивного забарвлення. У галузі однієї науки Т. утворюють систему (термінологію). У межах цієї системи Т. не повинен мати синонімів, він також не може бути багатозначним» [46].

За думкою більшості вчених, ключовими характеристиками термінів є їхня точність у межах певної системи термінології, наявність чіткого визначення, системність, відсутність власних стилістичних відтінків та лаконічність. Проте, насправді, точність термінів, їхня відсутність синонімів чи омонімів частіше вважаються бажаними характеристиками, ніж реальною нормою. Вимоги до термінів рекомендують враховувати при створенні нових одиниць термінології.

Військова сфера також має свою систему термінів. Під військовим терміном розуміється стандартна лексична і синтаксична одиниця, яка нейтрально позначає загальновійськове або спеціалізоване військово-технічне поняття. Ці терміни є закріпленими в межах військової сфери та використовуються у національній мові.

Сучасна військова термінологія постійно змінюється і є динамічною через кілька факторів. По-перше, це пов'язано з виходом із вжитку деяких слів, зміною значень і появою нових термінів у зв'язку з реорганізацією Збройних сил, створенням нових зразків військової техніки та озброєння, а також з

розвитком нових стратегій у веденні бойових дій та іншими факторами. Це призводить до постійної потреби у вивченні військової термінології та розробленні нових термінів для позначення нових явищ, що виникають у позамовній дійсності. Такий постійний процес оновлення і розширення термінології відображає постійні зміни у сфері військових наук і практики [44].

Після отримання Україною незалежності та створення власних Збройних сил стало явною потреба у формуванні та розвитку військової термінології на українській мові. Костянтин Морозов, перший міністр оборони незалежної України у період з 1991 по 1993 рік, вніс ініціативу з перекладу загальновійськових статутів Збройних сил на українську мову. На жаль, «Українсько-російський словник для військових», який підготувала Українська правнича фундація, так і не був опублікований.

У 1995 році з'явився «Російсько-український словник для військовиків», авторами якого були А. Бурячок, М. Демський та Б. Якимович. Проте це був лише початок роботи у цьому напрямку. Значну та системну роботу з формування словників військової термінології проводить Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Ця інституція активно займається систематизацією, перекладом та узагальненням термінів, необхідних для відповідного фахового використання військовими кадрами та у військовій сфері загалом.

На сучасному етапі внаслідок заглиблення конфлікту між Україною та Російською Федерацією, який супроводжується повномасштабним воєнним вторгненням та окупацією територій України, питання розробки власної української військової термінології стало актуальним більше, ніж коли-небудь. Цей процес важливий в контексті заміни радянської зброї, амуніції та техніки на високотехнологічні аналоги від НАТО.

Також варто відзначити, що спостерігаються спроби відновлення автентичної військової термінології. Молодіжні військово-патріотичні організації, добровольчі батальйони та інші групи активно працюють над

відродженням та використанням цих термінів. Це важливий крок у створенні власної ідентичної військової термінології, яка відобразатиме сучасну реальність та сприятиме розумінню та ефективності у військовій діяльності.

Класифікація виявляє свою важливість у будь-якій галузі науки чи сфері людської діяльності. У військовій сфері значення класифікації лексичних одиниць набуває особливого значення. Саме завдяки класифікації розкривається структура цієї сфери, що допомагає краще розуміти її специфіку. Традиційний метод пізнання через класифікацію об'єктів військової сфери базується на особливих ознаках військової лексики, таких як зміст, структура, функції та інші.

Військова термінологія представляє собою специфічний шар лексичних одиниць, оскільки вона служить для організації збройних сил, оперативно-тактичного мистецтва ведення бойових дій та опису різноманітних видів озброєння. За словами філологині І. Литовченко, використання досягнень науково-технічного прогресу спричинило якісний стрибок у розвитку засобів військової справи, який визначають як військово-технічну революцію [25].

Класифікація термінів базується на декількох критеріях, що дозволяють систематизувати термінологічні одиниці мови:

- класифікація за семантичним змістом відображає смислові відтінки термінів. Вона розрізняє однозначні (з одним чітко визначеним значенням) та багатозначні (з кількома можливими значеннями) термінологічні одиниці всередині певної терміносистеми. Наприклад, «танк» - однозначний термін, а «стріла» може мати різні значення в залежності від контексту.

- класифікація за сферою застосування виокремлює терміни відповідно до їхнього використання в певних сферах. Вона розрізняє універсальні терміни (використовуються в різних галузях, наприклад, «комп'ютер»), унікальні (властиві лише конкретній сфері, наприклад, «амфібійний» у контексті військової техніки) та концептуально-авторські (створені конкретним автором або для певної концепції).

- класифікація за історико-лексикологічними аспектами враховує історичні аспекти термінології. Вона вказує на наявність архаїчних термінів (старовинні, застарілі слова або вирази, наприклад, «страждалище» для «лікарні») та неологізмів (нові слова або вирази, створені або введені в мову недавно, наприклад, «кібербезпека»).

Ці класифікації допомагають у систематизації та розумінні великого обсягу термінологічних одиниць у мові залежно від їхнього значення, застосування та історичного контексту.

Класифікація за тематичними ознаками. На переконання філологині К. Ісаєвої [22], військова термінологія, аналогічно до спеціалізованої військової мови, поділяється на категорії відповідно до конкретних сфер свого застосування. Ці категорії можуть включати такі напрямки, як тактична термінологія, військово-організаційна термінологія, а також військово-технічна термінологія, яка може бути розділена на відповідні роди військ або види Збройних Сил.

Тактична термінологія охоплює у собі поняття та терміни, які використовуються для планування та проведення військових операцій, тактики на полі бою тощо. Військово-організаційна термінологія включає терміни, пов'язані з організаційною структурою Збройних Сил, командуванням, підрозділами, їх функціями та взаємодією.

Щодо військово-технічної термінології, вона визначається термінами, що описують технічні аспекти зброї, військової техніки, озброєння різних видів військ або спеціальних підрозділів.

Ця система класифікації сприяє структуризації військової термінології, допомагаючи у кращому розумінні та використанні термінів у відповідних сферах військової діяльності.

Дослідниця виділяє в українській військовій термінології групи термінів за тематичною ознакою. Серед них: терміни, що позначають військові команди; військово-технічні терміни; тактичні терміни; військово-адміністративні терміни; військово-топографічні терміни; військово-

інженерні терміни тощо. Тобто терміни об'єднані за спільною тематикою чи сферою використання. Це допомагає краще структурувати й аналізувати військову термінологію [22, с. 31].

3. Дубинець з-поміж військової лексики розрізняє:

- назви осіб, пов'язаних з військовою справою;
- назви зброї, військового спорядження та регалій;
- назви збройних сил, військових одиниць, стратегій та тактик ведення

бойових дій та їх наслідки [16, с. 169].

Зокрема Г. Бучина [9] виділяє три ключові тематичні групи у складі військової лексики:

- група «армія як інструмент держави» розглядає армію з точки зору її використання державою для забезпечення своїх цілей. Вона розподіляється на дві підгрупи. Перша підгрупа - «військова політика держави» - охоплює різні аспекти відносин між державами та внутрішньодержавні відносини, мілітаризму, військової доктрини та інше. Друга підгрупа - «військові дії армії» - включає у себе учасників воєнних дій, їх розташування під час бою, військовополонених, стратегію та тактику військових дій.

- група «армія як соціальний інститут» розглядає армію як складну систему, що включає в себе різноманітні аспекти. Ця група включає в себе підгрупи, такі як «роди військ», «військові одиниці», «військові установи», «особовий склад», «обмундирування та спорядження», «військова служба», які описують різні аспекти функціонування армії як соціального утворення.

- група «озброєння та технічне оснащення армії» розглядає засоби та технології, які використовуються у військовій діяльності. Вона включає підгрупи «озброєння армії», яка охоплює стрілецьку, артилерійську, ракетну та вогнепальну зброю, і «технічне оснащення армії», що включає наземні та підземні споруди, бойові вертольоти, авіацію, бронетехніку, військові кораблі та підводні човни, військові машини. Ці підгрупи описують засоби та технології, що забезпечують функціонування та бойові можливості армії.

Юрій Лукіячук [27], український дослідник мови військової сфери, запропонував класифікацію військових термінів за різними видами та родами Збройних Сил. Він виокремлює тематичну класифікацію цих термінів залежно від специфіки та характеру використання в армійському середовищі, а саме:

- Військово-повітряних Сил (розвідувальної, штурмової винищувальної, військово-транспортної авіації: fighter – винищувач);
- Сухопутних військ (аеромобільних, танкових, ракетних, механізованих: howitzer – гаубиця);
- Військово-морських Сил (підводних сил, надводних: PT boat – торпедоносець);
- Інженерних військ (fortification – фортифікація).
- Військ зв'язку (signal operations center – вузол зв'язку);

Військова лексика, яка використовується для позначення військових понять у різних сферах спілкування, відіграє важливу роль у точному та чіткому висловленні понять у військовій сфері. Класифікація цієї лексики сприяє систематизації та організації термінів в залежності від їхнього призначення та конкретного застосування у військовій діяльності.

Ця систематизація допомагає у створенні чіткого контексту та розуміння військових термінів у різних аспектах військової справи. Вона враховує особливості та специфіку різних галузей та видів Збройних Сил, що дозволяє ефективно користуватися цією термінологією в процесі взаємодії, комунікації та розуміння військових понять між фахівцями, військовими, та цивільним населенням.

Українська дослідниця Вікторія Погонєць згрупувала військову лексику англійської мови, враховуючи різні аспекти та особливості використання термінів. Вона виокремила три основні категорії:

- термінологічна лексика, що включає в себе терміни, які є характерними для військової сфери. Це можуть бути терміни, пов'язані зі зброєю (наприклад, «ракетна система», «пулемет»), тактикою («стратегія», «тактика»), або будь-які інші поняття, що використовуються у військовому контексті;

- професійна лексика, що охоплює терміни та вирази, які є характерними для фахівців або професіоналів у військовій сфері. Сюди входять терміни, які специфічні для військових професій (наприклад, «сержант», «капітан») та інші професійні терміни, пов'язані зі структурою, службовими обов'язками тощо;

- специфічна лексика певних соціальних груп, що включає жаргонізми та специфічну лексику, що використовується певними соціальними групами у військовій сфері. Це може бути сленг, терміни або вирази, які вживаються військовими під час спілкування між собою або в специфічних ситуаціях, що є унікальними для їхнього середовища [32].

Мовознавці виокремлюють три основні групи термінів щодо ступеня спеціалізації значення лексичних одиниць [8, с. 22–23; 45]:

- вузькогалузеві терміни, що характерні для певної конкретної галузі. Наприклад, «conventional and nuclear fires» (ведення вогню звичайними та ядерними боєприпасами). Такі терміни мають обмежене використання і характеризують тільки певну область знань чи діяльності;

- міжгалузеві терміни, які використовуються у декількох різних галузях, не обов'язково пов'язаних між собою. Наприклад, слово «switch» (вимикач, перемикач). Кожен з цих термінів може мати специфічне значення в конкретній галузі, хоча базове слово залишається тим же.

- загальнонаукові терміни, що застосовуються в практично всіх галузях науки і мають широке значення. Наприклад, «система», «теорія», «аналіз» - такі терміни загально застосовні і можуть вживатися у різних контекстах. Однак в межах конкретної галузі вони можуть мати специфічне значення або конкретизуватися. Наприклад, «колективний захист» може відноситися до захисту громадян у воєнний період, але його трактування може відрізнитися залежно від галузі - у соціальних науках чи інших сферах.

Дослідники уявляють військові терміни як частину спеціальної мови, яка використовується для точного визначення певних понять та об'єктів у військовій справі. Ця термінологія безпосередньо відноситься до аспектів ведення збройної боротьби та інших військових дій.

Військово-технічна термінологія включає науково-технічні терміни, які описують аспекти технічного спорядження та засобів у військовій справі. Ці терміни мають велике значення, оскільки містять в собі значну кількість інформації та змістового навантаження.

Слова та вирази з емоційним відтінком у військовій лексиці є практично стилістичними синонімами військових термінів. Ця емоційна лексика використовується у мовному спілкуванні військовослужбовців та відображає особливий тон та контекст військових понять.

У мові воєнних документів можна відзначити наявність спеціальної військової фразеології, що складається з виразів та словосполучень, що мають особливий стійкий характер та використовуються рідше у звичайній літературній мові. Ця фразеологія характеризується своєрідними виразами, які є типовими для комунікації у сфері військових справ та зустрічаються в мовленні, спеціалізованому на військовій тематиці:

- команди (general alarm – сигнал загальної тривоги);
- змінно-стійкі сполучення (to lift fire – переносити вогонь);
- військові афоризми, прислів'я, сленг, вульгаризми (be quick on the draw – миттєво реагувати);
- кодовані стійкі сполучення, що виникають у результаті прихованого управління військами (mayday – міжнародний сигнал небезпеки).

У військовій лексиці деякі мовознавці [1] виокремлюють дві групи :

- професійна загальновоєнська лексика;
- термінологічна спеціальна лексика [1, с. 63].

Остання згадана мовна сфера є особливою, оскільки вона знаходиться між термінологічною та загальновоєнською лексикою. Ця сфера мови відноситься до військової сфери, яка поділяється на різні аспекти та напрями. У зв'язку з цим відбувається розподіл військової термінології на тактичну, військово-організаційну, військово-технічну термінологію за видами та родами військ. Кожна з цих груп термінів функціонує у власному контексті з

урахуванням усіх мовних аспектів та підтримки, що відбувається поряд із використанням нестандартної лексики.

У військовій термінології англійської мови можна виокремити дві основні групи термінів з точки зору спілкування:

1. Військово-прикладну термінологію:

- нестатутну термінологію, що вживається в усному мовленні військовослужбовців (наприклад, firing bomb mortars (бомбомет));
- статутну (офіційну) термінологію (наприклад, barreled weapon (стволова зброя)).

2. Стилiстичні синоніми відповідних військових термінів (наприклад: Doom's Day weapon (термоядерна зброя); cloak and dagger service (секретна служба); leatherneck (морський піхотинець)).

Класифікація військових термінів у сучасних наукових працях може бути різноманітною залежно від підходу дослідників та особливостей їх досліджень:

- за сферою застосування: терміни можуть бути класифіковані відповідно до сфери, в якій вони використовуються у військовій діяльності, такі як тактика, стратегія, організація, логістика, зброя тощо.
- за видами військ чи збройними силами: терміни можуть бути розподілені відповідно до конкретних видів військ чи збройних сил, таких як сухопутні, морські, повітряні війська, спеціальні війська тощо.
- за тематикою чи областю застосування: ця класифікація розділяє терміни в залежності від їхньої тематики чи області військової діяльності, наприклад, артилерійські терміни, технічні терміни, медичні терміни тощо.
- за технічною специфікою: терміни можуть бути класифіковані залежно від технічних особливостей військової справи, такі як радіокомунікації, бронетехніка, авіація тощо.
- за мовними особливостями: терміни можуть розподілятися в залежності від мовних особливостей: фахова термінологія, сленгові вирази, аббревіатури, фразеологізми тощо.

Ці класифікації військових термінів надають структуру та упорядкованість лексиці, використаної у військовій сфері, що полегшує її вивчення та розуміння, як для фахівців, так і для широкого загалу.

З точки зору перекладу англомовної військової термінології, лінгвісти пропонують класифікацію, яка розподіляє терміни на три групи відповідно до труднощів, які виникають під час їх перекладу:

1. Вказують на реалії іншої культури та мають еквіваленти в рідній мові, можна класифікувати за їхнім співвідношенням з англійськими термінами:

- інтернаціональні терміни мають еквіваленти в рідній мові, форма яких пов'язана з формою англійського терміну, «battery» перекладається як «батарея»;

- терміни з формою, не пов'язаною з англійським варіантом, які мають свої еквіваленти, але форма перекладу не пов'язана з формою англійського терміну, «colonel» перекладається як «полковник»;

- багатокomпонентні терміни, складені з декількох слів, переклад яких складається з відповідних компонентів, що співпадають за формою та значенням з відповідними компонентами англійського терміна, «mechanized brigade» перекладається як «механізована бригада»;

- багатокomпонентні терміни з частковою відмінністю в компонентах, у яких загальне значення повністю співпадає зі значенням відповідника, але окремі компоненти можуть відрізнитися, «prone position» перекладається як «положення лежачи», де «prone» пов'язане з лежачим, але має свої особливості в реаліях.

2. Позначають реалії іншої культури і відсутні в країні проживання, часто мають загальноприйняті термінологічні еквіваленти у мові перекладу. Наприклад, «Quadrennial Defense Review» перекладається як «чотирирічний оборонний огляд» і відноситься до програми реформування та розвитку Збройних сил США.

Такий переклад вимагає не лише знань мови, а й розуміння сутності та контексту термінів, щоб передати їхнє справжнє значення для чіткого розуміння аудиторії.

3. Вказують на певні реалії іншої культури та не мають точних еквівалентів у мові перекладу, становлять значну трудність у перекладі через відсутність універсальних відповідників. Переклад таких термінів вимагає специфічного підходу та уваги до деталей значень компонентів:

- опис англійського терміну: «attack problem» може бути перекладено як «тактична задача по веденню наступального бою».
- дослівний переклад: «first-lieutenant» - «перший лейтенант».
- транслітерація часткова або повна: «master sergeant» може бути переданий як «майстер-сержант».
- транслітерація та дослівний переклад: «chief master sergeant» може бути перекладено як «головний майстер-сержант».
- транскрибування: «ensign» може бути передано як «енсин».
- транскрибування та переклад: «warrant officer» може бути транскрибовано як «ворентофіцер» і перекладено як «ворентофіцер». [27].

Ці методи допомагають максимально точно передати сенс і специфіку термінів, що відсутні у мові перекладу, забезпечуючи розуміння контексту і значення реалій іншої культури.

У результаті проведеного аналізу можна виділити кілька класифікацій в англійській мовній військовій лексиці. Ці класифікації можна поділити за сферою спілкування та перекладом, що є значущим внеском у розвиток сучасної лінгвістики. Військова фахова мова застосовується у різних видах військової сфери та існує на рівні трьох функціональних стилів мови: наукового, публіцистичного, офіційно-ділового залежно від контексту комунікації. На розвиток цієї мови впливають різноманітні екстралінгвістичні фактори, такі як соціально-економічні, соціально-комунікативні, історико-політичні, що формують її специфіку.

Відмінності жанрів у військовій комунікації можуть бути внутрішньо професійними та орієнтованими на опис (військово-дидактична комунікація, військово-наукова комунікація, військова публіцистика), або мати регулювальний характер (інструкції, накази, команди). Важливим є також стиль бойових статутів, який поєднує мети навчання та регулювання діяльності.

Фахова військова мова в англійському оточенні складається з військової термінології зі своєю специфікою та стилістично виразної лексики, обидва компоненти постійно вдосконалюються та розвиваються завдяки появі нових реалій та понять. Вона характеризується лаконічністю, чіткістю та послідовністю, спрямована на обслуговування військової сфери діяльності, зберігаючи загальні мовні традиції у своїй функційній ролі. Аналіз показав, що військова лексика демонструє різні класифікації залежно від тематики, сфери використання та проблем перекладу лексичних одиниць.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки щодо військової лексики та її класифікацій:

Військова лексика є важливим об'єктом лінгвістичних досліджень, оскільки вона постійно змінюється під впливом розвитку військово-політичних подій та технологій. Це вимагає її систематизації та вивчення.

Існує кілька підходів до класифікації військових термінів - за семантичним змістом, сферою застосування, історико-лексикологічними аспектами, тематикою тощо. Це дозволяє краще структурувати та аналізувати військову лексику.

Виокремлюють тактичну, військово-організаційну, військово-технічну та інші термінології залежно від сфери застосування у військовій справі.

З точки зору перекладу виділяють терміни, які мають еквіваленти, не мають еквівалентів або частково еквівалентні у мові перекладу.

Військова лексика поєднує термінологічний та стилістично забарвлений шари, що відображають специфіку цієї сфери.

Класифікація військової лексики має важливе теоретичне і практичне значення для розуміння її ролі та особливостей функціонування в мові.

РОЗДІЛ II. СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ НОВИНИХ ТЕКСТІВ БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ЗМІ)

2.1. Труднощі перекладу військової термінології

Під впливом війни не лише змінюється соціальне та політичне середовище, але й мова отримує новий вигляд, оновлюючись за рахунок введення нових слів та виразів. Засоби масової інформації, зокрема соціальні мережі, відіграють значну роль у поширенні цих мовних нововведень.

Після початку повномасштабних конфліктів саме ЗМІ та соціальні платформи стали активно використовувати новоутворення в своїй лексиці. Термін «неологізми» відноситься до новостворених слів або виразів, які активно вживаються, особливо в сучасних ЗМІ. Це стає можливим завдяки тому, що така лексика краще відповідає сучасному контексту та відображає ті виклики та реалії, які виникають у сучасному світі.

Унаслідок соціально-політичних, науково-технічних, а також культурних перетворень з'являються нові явища, які відповідно призводять до появи нових слів на їх позначення [35, с. 170]. Як влучно висловились М. І. Навальна, словниковий склад мови нині «переживає неологічний бум» [29, с. 55].

Узагалі, мовознавці по-різному тлумачать термін «неологізм». Так, О. О. Селіванова визначає термін «неологізм» як слова чи сполучення, що використовуються в мові «в певний період на позначення нового або вже наявного поняття або в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови» [36, с. 417]. На думку Д. І. Ганича та І. С. Олійника, неологізмом є «слово або мовний зворот, утворені для позначення нового предмета чи вираження нового поняття» [11, с. 151].

Термін «неологізм» може виглядати відносно, оскільки слово, яке раніше вважалося новотвором століття тому, може вже давно увійшло в загальне вживання. Таким чином, неологізм не є статичним поняттям, оскільки

лексична одиниця, яка колись вважалася неологізмом, з часом може стати загальноновживаним словом. Він визначається як нове слово або вираз, що характеризується своєю свіжістю у формі чи змісті та перебуває у процесі введення до загального користування. Іншими словами, неологізм - це лексична одиниця, яка відзначається новизною у своїй формі чи значенні та поки не є широко вживаним [41, с. 166].

Неологізми, нові слова або вирази, завжди мають свої витoki у певних причинах. Український мовознавець В. В. Жайворонок вказує на чотири основні причини, що породжують появу неологізмів:

- технологічний прогрес: розвиток технологій, винаходи, нові відкриття у різних сферах життя спонукають до створення нових слів або термінів, які відповідають цим новим явищам або винаходам.
- суспільні зміни: політичні, економічні чи соціокультурні зрушення, зміни у суспільстві часто стимулюють формування нових слів для вираження нових ідей, поглядів, чи соціальних явищ.
- культурні тенденції: розвиток мистецтва, літератури, кіно, музики або інших аспектів культури може породжувати нові вирази для опису нових тенденцій, стилів, чи концепцій.
- потреби комунікації: швидкі та постійні зміни в суспільстві можуть створювати ситуації, коли існуючі слова не вистачає для виразу нових понять, тому люди формують нові терміни для зручності та точності спілкування [18, с. 35].

Процес виникнення нових слів, або неологізмів, є постійним і пояснюється різноманітними факторами, що виникають як всередині мови, так і за її межами. Між мовними та позамовними чинниками можна виділити глобалізацію, потребу у визначенні нових понять чи явищ, а також зміну старих слів на нові. Це пов'язане з більшою увагою до економії мови, уніфікації, точності в виразі, а також оновлення стилю та виразності. Крім того, вплив на створення нових слів мають смаки та мода людей, які користуються мовою [35, с. 172].

Сучасні зміни у суспільстві та політиці швидко відбиваються у пресі через появу нових слів і виразів – неологізмів. Ці нові слова виникають у мовленні, щоб відобразити актуальні події та зміни, які відбуваються в суспільстві. Вони допомагають висловити нові поняття та ідеї, що з'являються в пресі [35, с. 173].

Нові терміни, які з'являються у газетних текстах все частіше, оцінюються на те, наскільки зручно ними користуватися, наскільки вони легко сприймаються та відповідають загальним правилам та особливостям мови [41, с. 241]. Значна кількість нових слів, які з'явилися в мові за останні десятиліття, дозволяє виділити певні категорії новотворів і систематизувати їх за певними типами [47, с. 271].

Аналіз веб-сайту BBC News англійською та його українською версією свідчить про те, що перекладачі використовують калькування, пошук еквівалентів та транслітерацію для перекладу. За результатами кількісного аналізу найчастіше використовується калькування для передачі військових термінів – у 17 випадках, що становить 42,5% від загальної кількості трансформацій.

Калькування в перекладі означає використання уже існуючих термінів чи фраз з вихідної мови для їх передачі безпосередньо до цільової мови. Це може стосуватися окремих складових складних термінів чи формування нових слів [56, с. 114]. Нижче подані приклади, де лексичні одиниці англійської мови передаються в українській виключно за допомогою калькування для збереження сутності терміну без значних змін у його структурі чи формі:

«Напередодні двоє його колег наступили на «пелюстки», які нещодавно розкидали по полю російські ракети» [73] – «Two Days earlier, two of his colleagues had stood on «petals»– small, green, anti-personnel mines – that had recently been scattered across a field by Russian rockets.» [85].

Лексична одиниця «пелюстки» (військ. протипіхотна фугасна міна натискної дії) – «petals» (any of the usually brightly coloured parts that together form most of a flower [90]).

Проте Перекладач додав пояснення (описовий переклад) після терміну для того, щоб англомовна аудиторія зрозуміла, про що йдеться у повідомленні.

У наведених випадках переклад лексичних одиниць здійснено шляхом вибору перших відповідників із словника для передачі їх значень: «ракетні війська та артилерія» – «Ukraine's Rocket Forces and Artillery», «вогневі позиції» – «firing positions» та «оборонні лінії» – «defence lines» [90].

Наприклад: «Підрозділи ракетних військ і артилерії протягом доби уразили пункт управління та 10 артилерійських підрозділів ворога на вогневих позиціях» [63] – «Over the course of the day, Ukraine's Rocket Forces And Artillery struck a command post and 10 artillery units at firing positions» [102];

«Пригожин заявив, що перед відступом «Вагнер» облаштував оборонні лінії на західній частині міста» [74] – «He said that Wagner had setup defence lines on the west of the city ahead of the transfer» [86].

Зважаючи на те, що норми сполучуваності слів в англійській мові не були порушені, існують еквівалентні варіанти для «вогнева позиція» (місце розташування батареї, кулемета, міномета тощо для ведення вогню [66]) – «a sector of fire» (an area, which is required to be covered by an individual, a fire unit, squad or fire team, or a crew-served weapon [94]) та «оборонна лінія» (система вогневих точок, укріплень і т. ін., [66]) – «a fortification» (strong walls, towers, etc. that are built to protect a high-value location [93]).

Інші випадки дослівного перекладу включають такі військові терміни: «стратегічний прорив» – «strategic breakthrough» [85], «бригада територіальної оборони» – «Territorial Defence Brigade» [85], «командир загону саперів» – «the commander of a sapper squad» [85], «зуби дракона» – «dragon's teeth» [88], «підрозділ бронетехніки» – «armoured unit» [87], «стратегічна позиція» – «strategic position» [69], «спостережний пост» – «observation post» [75], «спеціальна воєнна операція» – «special military operation» [82], «вогневий контроль» – «the fire control» [81], «наземні лінії зв'язку» – «ground communication lines» [77], «основні зусилля» – «main efforts» [78], «оперативна

обстановка» – «operational situation» [78], «контрбатарейна боротьба», «counterbattery fight» [70].

На другому місці за частотністю, що становить 35% від загальної кількості, знаходиться процес перекладацької трансформації, спрямований на пошук еквівалентів для відтворення умов перекладу. Лексичний еквівалент в цьому контексті представляє собою постійну лексичну відповідність, яка точно передає значення конкретного слова чи виразу [53].

Вибір еквівалентів є складним завданням через велику кількість термінів, які з'явилися нещодавно і внаслідок цього не завжди можна знайти абсолютні відповідники, що повністю передають суть терміну в умовах перекладу [54].

У процесі підбору еквівалента перекладач орієнтується на збереження семантики слова та адекватності перекладу. Наприклад: *«Вкрите кратерами мінне поле з гори виглядає так, ніби хтось хаотично всипав його темно-коричневими колами»* [73] – *«From above, the cratered minefield looked like it was covered in a haphazard rash of dark brown crop circles»* [85].

Військовий термін «мінне поле» (місцевість, де закладені міни [66]) має прямий лексичний відповідник в англійській мові – «minefield» (an area (as of water or land) set with mines [97]).

«Нещодавні запеклі бої в цьому районі тривали вночі, і кілька російських прокремлівських військових блогерів повідомили пізно ввечері у четвер, що Україна відновила атаки з використанням бронетранспортерів і безпілотників, які коригували артилерійський вогонь» [76]– *«The recent fierce fighting in the area continued overnight, with several Russian pro-Kremlin military bloggers reporting late on Thursday that Ukraine had resumed attacks, noting the movement of armoured personnel carriers and drones directing artillery fire»* [83].

Лексичні одиниці «бронетранспортер» (бойова броньована машина для перевезення піхоти на поле бою і для розвідки [66]) та «безпілотник» (апарат, який діє без участі пілота [66]) мають такі еквіваленти в англійській мові – «armoured personnel carriers» (a special vehicle covered with durable metal

designed for transporting soldiers in combat zones.[90]) та «drone» (an uncrewed aircraft guided by remote control [58]).

Термін «піхота» (рід військ, що діє в пішому строю [43] має прямий відповідник в англійській мові – «infantry» (soldiers trained, armed, and equipped to fight on foot [97]). Тому, коли перекладається цей термін, важливо використовувати наявний еквівалент, який найкраще передає його значення без втрати контексту або суті.

«За сусіднім пагорбом українська піхота повільно просувається на південь.» [73] – «Over The Lip of a nearby hill, Ukrainian Infantry Were Slowly advancing southwards beyond the newly captured village of Rivnopil» [85].

Під час перекладу україномовних онлайн-новин про війну в Україні підбір еквівалента застосовується до низки термінів: «протиповітряна оборона» (сукупність організаційних заходів та бойових дій, які спрямовані на відбиття ворожого удару з повітря [66]) – «air defense» (the means, techniques, and organizations devoted to preventing or minimizing the effects of attack by enemy aircraft or guided missiles [97]), «контрнаступ» (зустрічний наступ, що є відповіддю на наступ супротивника [66]) – «counteroffensive» (a large-scale military offensive undertaken by a force previously on the defensive [97]), «обстріли» (тривала стрільба по якій-небудь цілі [66]) – «shelling» (the act of bombing a place with artillery shells [93]), «РСЗВ (реактивна система залпового вогню)» (один із типів артилерійських систем, що включає багатозарядну пускову установку, реактивні снаряди та інше обладнання [66]) – «MLRS (multiple launch rocket system)» (a type of rocket artillery system that contains multiple launchers which are fixed to a single platform [93]), «лінія фронту» - місце, район, де відбуваються воєнні дії і розташовані діючі війська під час війни [66]), «frontline» (an area of potential or actual conflict or struggle [97]), «сапер» (військовослужбовець інженерних, військово-будівельних частин і підрозділів, які будують і ремонтують шляхи, мости, фортифікаційні споруди тощо [66]) – «sapper» (a soldier who does jobs such as building bridges, repairing roads, and laying and clearing landmines [90]), «вимищувач» (бойовий,

швидкохідний літак з сильним озброєнням, призначений для знищення в повітрі ворожих літаків [66]) – «fighter aircraft»(a military aircraft designed primarily for air-to-air combat [93]), «понтонний міст» (плавуча опора, що використовується як засіб для переправи [66].) – «pontoon bridge»(a bridge (esptemporary) that floats on water, supported by watertight floats or vessels [93]), «полігон» (ділянка місцевості обладнана спеціальними допоміжними спорудами для випробування різних видів озброєння [66]) – «polygon» (an area where military trials with live ammunition are performed[93]), «протитанкова артилерія» (вогнепальна зброя різних конструкцій призначена для боротьби з танками противника, для захисту від них[66])– «anti tank artillery»(weapons designed to destroy or check tanks [90]).

Під час аналізу військової термінології також було виявлено використання транслітерації. Цей прийом перекладу застосовували 9 разів (що становить 22,5% випадків). Транслітерація - це лінгвістичний метод, який полягає у відтворенні слів або термінів за їх фонетичними характеристиками, замість прямого лексичного перекладу [51, с. 279]. Використання транслітерації має обґрунтування з мовознавчої точки зору, оскільки цей підхід допомагає зберегти максимальну точність звукової структури термінів між різними мовами. Він також допомагає уникнути втрати специфічних аспектів термінології у випадку, коли відсутній прямий еквівалент у перекладі [51, с. 280].

Зазвичай ці методи застосовуються для перекладу найменувань зброї та напрямків бойових дій на фронті. Наприклад: «Крім того, уночі росіяни завдали удару балістикою по Запоріжжю – ракетами «Іскандер-М»/С-300» [73] – «In southern Ukraine, Zaporizhzhia was attacked by a number of Iskander-M/S – 300 ballistic missiles» [84].

У результаті детального аналізу форми й семантики мовознавці виділяють такі різновиди неологізмів:

- власне неологізми, тобто ті слова, які є повністю новими за своєю формою та змістом (як правило, сюди належать запозичення з інших мов);

- новоутворення, тобто лексичні одиниці, які створені на основі наявних в мові слів, але все ж їхня форма та зміст характеризуються абсолютною новизною;

- трансномінації, тобто це ті лексичні одиниці, чия оновлена форма поєднується із значенням, яке раніше відтворювалося іншою формою;

- семантичні неологізми або переосмислення, як їх ще іноді називають, є лексичними одиницями, у яких новий зміст позначається словоформою, яка була вже раніше наявна в мові [41, с. 46-52. 23, с. 39].

Отже, у терміна «неологізм» існує багато різних визначень, але загалом мовознавці згодні, що це слово або словосполучення, яке нове за формою чи змістом. Крім того, існує кілька класифікацій неологізмів.

Одна з основних класифікацій полягає у розподілі неологізмів за способом їх створення, включаючи семантичні, фонетичні, запозичення, синтаксичні неологізми. Крім цього, за формою та змістом виділяються такі типи неологізмів: новоутворення, власне неологізми, семантичні неологізми та трансномінації.

Серед таких неологізмів можна віднести нові терміни з різних сфер, таких як інформаційні технології, дипломатія, економіка, фінанси, право, наука та інші [35, с. 175]. Але в результаті вторгнення російських військ на територію України у лютому 2022 року, сторінки медійних широко поповнилися новими словами, які стосуються військово-авіаційної сфери.

У зв'язку з військовою підтримкою європейських країн та Америки, в українській мові з'явилися нові терміни, що стосуються військової техніки. Приклади цих термінів можна знайти у вирізках з газет, які наведені нижче:

До України прибули три «Байрактари» з акції Прытули [68].

Three Bayraktars from Prytula campaign arrive in Ukraine [60].

... нам потрібні ... Джавеліни, Енлоу ... [68]

... we need ... Javelins, Enlow ... [60]

Зеленський подякував воїну, який збив із ПЗРК «Стінгер» дві ... ракети[68].

Zelenskyu thanks the soldier who shot down 2 ... missiles with Stinger MANPADS [60].

Російська агресія, на жаль, спонукала українців активно використовувати нову термінологію, що запозичена з інших мов. Наприклад, такі терміни як Енлоу (шведсько-британська переносна протитанкова керована ракета), Байрактар (турецький безпілотник), Джавелін (американський переносний протитанковий ракетний комплекс), Стінгер (американський переносний зенітно-ракетний комплекс) та інші. Українські військові ефективно використовують ці засоби, отримані від наших закордонних партнерів, на полі бою для швидкого звільнення української землі від російської агресії. Більше того, у медійних текстах можна знайти також терміни, які використовуються для опису російської військової техніки. Наприклад:

... росіяни випустили ... «Іскандери» з району Зябровка ... [68].

... the Russians fired ... Iskanders from the Zyabrovka district ... [60].

Такі нові слова, як «Іскандер» (ракетний комплекс з класу «земля-земля»), стають все більш поширеними у медійних текстах, їх використання на озброєнні російських військ зменшується, оскільки техніка України та закордонних країн щодня все ефективніше протистоять цим системам.

У травні 2022 року у новинах з'явився ще один новий термін, пов'язаний із хоробрими захисниками заводу «Азовсталь» - «екстракція». Це поняття означає процес перевезення людей з окупованих територій до безпечних місць.

Окупанти відкинули можливість екстракції військових із «Азовсталі» [68].

Occupying forces rule out the possibility of extracting the military from Azovstal [60].

Оскільки всі ці неологізми були запозичені з інших мов, перекладачам не було важко їх відтворити. Таким чином, переклад їх на англійську мову відбувався за допомогою вже усталених словникових відповідників, які використовувалися в мові перекладу, або перекладних еквівалентів.

Таким чином, неологізми є одним із типів нових слів в медійних текстах. Це абсолютно нові слова, які утворюються для позначення нових реалій за формою та значенням. Серед неологізмів, які зараз широко використовуються в медійних текстах щодо військової авіації, варто відзначити запозичені терміни, що описують військову техніку та останні події, пов'язані з війною. Під час перекладу на англійську мову всі ці слова мають еквівалент, тому перекладачі з легкістю могли передати їх значення англійській аудиторії.

Також важливими є новоутворення у галузі військової авіації, які часто можна зустріти в медійних текстах. Новоутворення - це слова, які мають нову форму та утворені з уже відомих слів у мові, використовуючи наявні моделі словотворення [35, с. 177].

Так, російське вторгнення призвело до появи новоутворень українською мовою для опису нових понять, таких як деколонізація (надання незалежності певним територіям), дерусифікація (відмова від усього, що має російське походження) та денуклеаризація (ядерне роззброєння).

Почався процес деколонізації, дерусифікації і денуклеаризації РФ [68].

The process of decolonisation, de-Russification and denuclearisation of the Russian Federation has begun [60].

Завдяки препозиційному афіксу «де-», доданого до слів «колонізація», «русифікація», «нуклеаризація» утворились нові слова. Теж саме простежуємо і з новоутвореннями деокупація (відновлення контролю над захопленими територіями) та демілітаризація (скорочення військових сил в країні):

Резніков передав союзникам перелік озброєння, що потрібне для деокупації [68].

Ukrainian Defence Minister delivers a list of weapons needed for deoccupation to allies [60].

Демілітаризація Російської Федерації – невід’ємна частина забезпечення глобальної безпеки [68].

The demilitarisation of the Russian Federation is an integral part of ensuring global security [60].

У разі, коли Україна під час воєнних дій виступає з ініціативами, такими як деколонізація, дерусифікація, денуклеаризація, деокупація та демілітаризація, щоб протистояти своєму ворогові, країна, яка спровокувала необґрунтовану війну на українських територіях, вважає, що доцільно застосувати так звану десатанізацію (припинення існування сект) та дешайтанізацію (знищення злих духів). Ймовірно, через свої втрати від війни, росіяни прийшли до висновку, що українським силам на полі бою надає допомогу щось надприродне.

... стає дедалі нагальнішим проведення десатанізації України, або, як влучно висловився глава Чеченської Республіки Рамзан Кадиров, її «повної дешайтанізації» [68].

... it is becoming increasingly urgent to carry out the desatanisation of Ukraine, or, as Ramzan Kadyrov, the head of the Chechen Republic ... aptly put it, its “complete deshaitanisation” (Shaitan are evil spirits in Islam) [60].

Ще одним популярним новотвором в українській мові став іменник «тероборона», який означає спеціальні війська, що діють в межах Збройних Сил України і призначені для захисту міста від агресії. Це слово складається зі слів «територіальна» і «оборона» та було сформоване ще у 2014 році, але набуло широкого використання та популярності лише за останні часи.

Волинська тероборона показала, як буде знищувати ворога ... [68]

Volyn's Territorial Defence shows how it will destroy invaders ... [60]

Спецоперація є ще одним прикладом нового слова, яке поєднує дві основи — спеціальна та операція — і є досить популярним українським новотвором в наш час.

Кремль знову заговорив про перемовини, хоча «спецоперація йде за планом» [68].

The Kremlin considers negotiations again, although «special operation going as planned» [60].

Крім того, у медійних текстах часто можна зустріти термін путінізм, який вказує на ідеологію російського диктатора. Це слово утворене від прізвища російського президента Путіна та українського суфікса -ізм, що вказує на певну ідеологію, напрямок діяльності чи погляди.

Служба безпеки України оголосила про підозру двом прихильникам путінізму ... [68].

The Security Service of Ukraine has announced the suspicion to two supporters of Putinism ... [60]

Після аналізу особливостей перекладу англійських термінів у військовій тематиці медійних текстів, можна сформулювати висновок.

Успішний переклад військових термінів залежить від розуміння військової термінології обох мов, які беруть участь у процесі перекладу. Перекладач може виявити еквіваленти термінів у мові перекладу, а у випадку їх відсутності застосовувати лексичні та граматичні трансформації.

Трансформації в перекладі не обмежуються конкретною сферою перекладу, тому немає необхідності виділяти спеціальні прийоми виключно для військового перекладу. Вибір перекладацького прийому залежить від функції терміну та його структури.

З погляду морфологічної структури, більшість англійських термінів у військовій сфері складають однокомпонентні терміни (42%). Крім того, значна кількість складається з дво- та трикомпонентних термінів (35% і 14% відповідно). Багатокомпонентні терміни зустрічаються рідше і не є типовими для військової термінології.

У більшості випадків аналізовані терміни перекладаються на українську мову за допомогою повного еквіваленту або аналогу. Але у випадках відсутності таких еквівалентів застосовуються перекладацькі трансформації, такі як калькування, експлікація, конкретизація та генералізація. Зазначено, що більшість англійських військових термінів має еквівалент в українській мові через інтернаціональний характер військової справи.

2.2. Способи еквівалентного перекладу військової лексики англомовних медійних текстів українською мовою

Переклад - це термін з полісемантичною природою, який описує процес передачі значення або змісту тексту, слова чи речення з мови оригіналу на мову перекладу. Узагальнене значення цього терміну пов'язане з заміною текстового матеріалу однієї мови еквівалентним текстом іншої мови. Основна мета будь-якого перекладу полягає в досягненні адекватності, яка означає повне відтворення смислового змісту оригіналу та його повну функціонально-стилістичну відповідність. Ю. Найда, яка вказує, що спроби досягти еквівалентності можуть призвести до значного віддалення від оригіналу. Терміни «адекватність» і «еквівалентність» відрізняються один від одного при перекладі тексту та мають нормативний оціночний характер, але вони також мають свої відмінні риси [30].

У текстах військової тематики часто поєднуються різні стилі мовлення, наприклад публіцистичний (у ЗМІ), науково-технічний (в інструкціях), офіційно-діловий (у доктринах та наказах) та навіть художній (у творах на військову тему). Отже, стилістика є важливою складовою будь-якого перекладу, в тому числі й військових текстів. Відповідно до О.І. Чердніченко, стилістика забезпечує теорію і практику перекладу важливими даними, а проблема стилю гостро постає саме в перекладі медійних текстів [48].

Багато дослідників вважають, що стилістика тісно пов'язана з перекладом. Проте, на відміну від загальної теорії перекладу, спеціальні галузеві теорії перекладознавства, зокрема теорія військового перекладу, потребують подальшого вивчення. Тексти військової тематики є об'єктом військового перекладу. Для позначення таких текстів також використовують словосполучення військові тексти та військові матеріали. Отже, теорія військового перекладу становить як теоретичний, так і практичний інтерес для перекладознавства.

Незважаючи на значну кількість наявних класифікацій військових текстів, розроблених відомими теоретиками та практиками військового перекладу, проблема систематизації масиву військових документів за критеріями, актуальними для теорії перекладу, лишається невирішеною й дотепер. Так вважає Л.М. Гончарук у своєму дисертаційному дослідженні. [12, с. 16].

Дослідниця Нікіфорова О. М. у військовому перекладі виділяє: військово-політичні, військово-технічні матеріали, військово-інформаційні, військово-публіцистичні, військово-наукові, акти військового управління. Автор відносить до військових матеріалів не лише власне військові документи, а й науково-технічні матеріали та акти управління, які пов'язані з повсякденною діяльністю військових підрозділів та установ збройних сил [31]. Це відображає комплексний підхід, за яким військова сфера розглядається ширше, ніж просто тактична та стратегічна складова, і включає в себе весь спектр матеріалів, що забезпечують життєдіяльність збройних сил.

У теорії військового перекладу поняття військові тексти та військові матеріали є синонімами. До них належать тексти майже всіх існуючих жанрів та стилів, яким слово «військовий» надає вузькоспеціальних рис та перетворює їх на підсистему основного жанру. Основне місце в теорії військового перекладу посідають тексти технічного та офіційно-ділового стилів. Водночас спостерігається тенденція виключати з об'єкта дослідження військового перекладу тексти публіцистичного та художнього стилів.

Відповідно до В.В. Балабіна, більшість військових текстів, з якими працює військовий перекладач, належать до чотирьох функціональних стилів [3, с.70]:

- розмовного (стиль повсякденного, неформального спілкування, частіше відноситься до усного мовлення);
- офіційно-ділового (стиль формального спілкування);
- інформаційно-публіцистичного (стиль преси, ЗМІ, медіа, інтернетвидань);

- науково-технічного (стиль науково-технічної літератури).

Типові стильові характеристики саме цих чотирьох функціональних стилів слід розглядати як такі, що диференціюють та визначають військовий переклад [3, с.70].

В.В. Балабін запропонував універсальний підхід до перекладу військових текстів різних функціональних стилів. Він полягає в адекватній передачі комунікативної функції, семантики, стилю та структури вихідного військового тексту з обов'язковим урахуванням комунікативної ситуації, прагматичних аспектів, жанрово-стилістичних і узуальних норм цільової військової мови, прийнятих для певного виду військових текстів [3, с.70].

Базуючись на класифікаціях військових текстів, запропонованих В.В. Балабіним, О.М. Нікіфорова пропонує чотири критерії для виділення текстів у військовому перекладі:

- орієнтація на конкретного отримувача;
- функціональне призначення (приналежність до функціонального стилю);
- змістовна спрямованість (змістовно-тематичне наповнення);
- спосіб викладення (визначена форма).

Відповідно до запропонованих критеріїв, тексти військового перекладу поділяються на три групи текстів: на військово-політичну, військово-технічну та військово-спеціальну тематики [31].

Враховуючи наявні класифікації виділяємо чотири основні групи військових текстів:

- тексти військово-спеціальної тематики.
- військово-технічні тексти;
- інформаційно-публіцистичні тексти військової тематики;
- офіційно-ділові тексти військового спрямування;

Перша група виконує інформативну функцію щодо питань національної безпеки, діяльності збройних сил, оборонної політики держави тощо. За своїми рисами ці тексти близькі до суспільно-політичних і публіцистичних,

однак мають суто військову спрямованість та тематику [19]. Військові публіцистичні тексти наповнені загальновійськовою та суспільно-політичною лексикою ділового й розмовного стилю, що включає військові та політичні терміни, стійкі вислови, емоційно забарвлену та образну багатозначну лексику. Таке лексичне наповнення дозволяє віднести ці тексти до аналітичних та інформаційних підстилів.

Для аналітичних текстів характерне викладення дослідження з висновками, узагальненнями та рекомендаціями. Наприклад, до аналітичного типу можна віднести статтю Тімоті Снайдера. «The War in Ukraine Has Unleashed a New Word» [101]. У своїй статті Тімоті Снайдер описує події в Україні 2022 року, зокрема появу нового терміну «рашизм», та пропонує власний переклад цього терміну. Виклад матеріалу містить різні фігури мовлення, такі як риторичні запитання. Таким чином, статтю Снайдера можна віднести до аналітичного типу військових публіцистичних текстів: «But wait: How can the «ra» (written «pa» in Cyrillic) suggest Russia in Ukrainian?» [101]. Також у статті наявні суспільно-політичні терміни та словосполучення, наприклад: idol of white supremacists, ruscism, ethnic cleansing, zombification.

Для військово-публіцистичних текстів характерним є логічний, послідовний і точний виклад інформації, документальність, об'єктивність оцінок. Водночас такі тексти можуть мати емоційно-експресивне забарвлення та відображати власну думку автора. Сфера поширення військово-публіцистичних текстів орієнтована на широку читацьку аудиторію.

Офіційно-ділові тексти військового спрямування мають типові риси офіційно-ділового стилю: офіційність, неособистісний характер, об'єктивність, беземоційність. До цієї категорії належать, зокрема, бойові статути. (у США – польові статути, у Великої Британії – настанова з ведення бойових дій сухопутних військ), доктрини, єдиний кодекс військової юстиції (Uniform Code of Military Justice) та інші. Для офіційно-ділових текстів військового спрямування характерне використання загальновійськової та суспільно-політичної лексики ділового спілкування. Вона представлена

військовими і політичними термінами, стійкими висловами. Такі тексти офіційно-ділового стилю належать до дипломатичного та законодавчого, адміністративно-канцелярського підстилів [31, с. 301].

Тексти військово-технічної тематики виконують функції опису озброєння та військової техніки, а також пояснення технічної документації. Їхні основні функції відповідають функціям науково-технічного підстилю. Такі тексти матимуть обмежене коло адресатів, оскільки вимагають знання науково-технічної термінології військової тематики та сфери оборонної промисловості.

Для військово-технічних текстів характерний формально-логічний спосіб викладу матеріалу, що відзначається точністю, ясністю, однозначністю та стислістю. До таких текстів можна віднести, наприклад, інструкції з використання зброї, наприклад, FIM-92 Stinger User Manual. Розглянемо речення, взято із інструкції з використання ПЗПК: “This timer counts down until the weapon is armed, and will also display «RDY» when ready, or “OCS” if it has not yet received OCS verification for the player” [96]

У даному тексті можна помітити використання різноманітних технічних термінів, таких як display, weapon, timer, а також скорочення та позначення, зображені на зброї, такі як RDY та OCS. Додатково, інструкція супроводжується фотоматеріалами, що відображають використання та компоненти зброї з їхнім описом. Це вказує на те, що характерними особливостями військово-технічного тексту є використання широкого спектру технічних термінів загальнонаукового та загальнотехнічного спрямування, а також спеціалізованих термінів військової галузі та вузькоспеціалізованих понять.

Змістове наповнення текстів військово-спеціальної тематики визначається сферою їх функціонування, а саме: бойова техніка, стрілецька зброя, авіаційна техніка та озброєння, ракетно-артилерійське озброєння, озброєння військово-морських сил, спеціальна техніка тощо. Такі тексти розраховані на вузьке коло адресатів і часто мають гриф обмеженого доступу,

що відрізняє їх від інших видів текстів [31]. Тексти військово-спеціальної тематики виконують командно-наказову функцію – доводять до підлеглих рішення командира, бойові завдання, спеціальні відомості. Вони також мають організаційно-розпорядчі функції – встановлюють права та обов'язки військовослужбовців. За функціональним призначенням їх можна віднести до законодавчого та адміністративного підстилів. Функції тексту та його аудиторія визначають стильову належність, а отже й вибір мовних засобів.

Обрані категорії текстів допомагають визначити особливості кожного типу військових текстів, але не охоплюють взаємодію та взаємопроникнення описаних стилістичних варіацій. Мовні та функціональні особливості різних жанрів військових текстів визначають характер військового перекладу як унікальної форми мови та потребують окремого глибокого дослідження.

Військовий переклад виділяється серед інших спеціалізованих видів перекладу завдяки класифікації текстів на кілька категорій: інформаційно-публіцистичні тексти військової тематики, офіційно-ділові тексти військового спрямування, військово-технічні тексти та тексти військово-спеціальної тематики. Ця жанрова класифікація військових текстів спрощує вибір стратегії перекладу, допомагає вибрати метод та підходи до перекладу, забезпечує оцінку та редагування цільового тексту з метою досягнення функціональної відповідності мови перекладу та оригіналу.

Серед актуальних досліджень у сфері військового перекладу варто відзначити роботи В. В. Балабіна. Він вніс вагомий внесок, пропонуючи ідею розробки зовсім нового навчально-методичного комплексу «Військовий переклад». Запропонований навчально-методичний комплекс складається з різноманітних матеріалів, що охоплюють військово-політичний, військово-технічний та військово-спеціальний переклад. Ці матеріали успішно використовувалися на кафедрі військового перекладу Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка протягом останніх років. Теорія військового перекладу є спеціальною галуззю в перекладознавстві, що вивчає процеси перекладу у військовій сфері. Ця галузь

науково-філологічного напрямку характеризується великим ступенем міждисциплінарності, що означає її тісні зв'язки з філологічними, мовознавчими (лінгвістичними) та іншими класичними і суміжними науками [7, с. 11].

Фундаментом теорії є власний концептуальний апарат, що включає в себе поняття метамови. Цей апарат базується на класичній логіко-семантичній тріаді «поняття – термін – визначення» [5, с. 103].

Лінгвістичне забезпечення військ спрямоване на підтримку діяльності, яка вимагає від виконавців військового рівня професійної філологічної компетенції у двох мовах. Це включає розробку стратегічних комунікаційних стратегій, які вважаються окремою галуззю у військовій сфері [53, с. 15].

Метою лінгвістичного забезпечення є якісне вирішення завдань, пов'язаних із співпрацею в галузі міжнародного військового співробітництва. В. В. Балабін виділяє п'ять основних завдань цього забезпечення. Це включає перекладацьку підтримку, діяльність з військово-країнознавства, створення військової термінології, діяльність з дидактичних та діагностичних питань, а також лінгводослідницьку діяльність [4, с. 102].

Військовослужбовці країн НАТО використовують термін «*linguistic support to operations*», але він охоплює дещо вузьчі аспекти, переважно пов'язані з мовною підготовкою військових для спілкування з місцевими мешканцями, військовослужбовцями, урядовими представниками та іншими учасниками в районі проведення операцій [53, с. 8].

Вимоги до військового перекладача, подібно будь-якій іншій професії, визначаються конкретними компетенціями. Військовий перекладач виступає ключовою фігурою у системі лінгвістичного забезпечення військ, причому його основною функцією є забезпечення перекладацької підтримки через усний, письмовий, послідовний або синхронний переклад [2, с. 142].

Однією із актуальних тем дослідження є миротворча діяльність ООН, що має специфіку ділових переговорів. Такого роду переклад потребує від фахівця особливі вимоги до культури мови, стилю і коректності інтонацій у

перекладі [14, с. 69]. Різке рухання тіла та виразні емоції не відповідають правилам офіційно-ділових переговорів. У ієрархічній структурі влади очікується однобічний рух конкретних вказівок від керівника до підлеглого. Такий розподіл ролей є невід'ємною частиною мови військових наказів. Текст бойового наказу є прагматичним повідомленням, що має форму наказу та спрямований на досягнення певної комунікативної мети.

Отже, військовий переклад є одним зі спеціальних видів перекладу, який відповідає загальним принципам теорії і практики перекладу. Його виникнення та дослідження в сучасному контексті пов'язані з потребою у зв'язку між військами на міжнародному рівні та необхідністю відповідної підготовки перекладачів. Військовий переклад став самостійною сферою військової діяльності, і його постійне зростання вимагає подальших досліджень. Введення військових стандартів у лінгвістичне забезпечення військ сприяє уніфікації розуміння процесу перекладу, враховуючи при цьому міжнародний досвід та сучасні тенденції. Знання та досягнення у сфері військового перекладу можуть бути застосовані для організації міжнародних заходів співпраці, миротворчих місій та забезпечення загальної безпеки.

Лексичні трансформації в перекладі англійських військових термінів спостерігаються у всіх текстах засобів масової інформації іноземних ЗМІ. Перекладачі використовують різні трансформації, щоб добитися автентичності. Завдяки розвитку засобів масової інформації, ми отримуємо доступ до подій, що відбуваються у всьому світі. Проте, великий потік інформації може призвести до ускладнення розрізнення правдивої інформації від нав'язливої пропаганди та певних переконань. Інформація та мова можуть стати інструментами маніпуляції в руках політиків та пропагандистів. У зв'язку з цим виникає необхідність в питанні не лише точності, але й правдивості перекладу. Однією з ключових вимог до перекладу залишається максимальна відповідність оригіналу, проте у процесі перекладу фахівці часто стикаються з викликами, що потребують певних перекладацьких трансформацій. Переклад з однієї мови на іншу часто потребує певних змін,

оскільки кожна мова має свої властивості – як лінгвістичні, так і культурні. Основне завдання перекладача у таких випадках – вміло застосовувати різноманітні перекладацькі трансформації, щоб якнайточніше передати ключове повідомлення, закладене в тексті оригіналу [26, с. 72].

У військовому перекладі використовуються ті ж трансформації, що й у загальній теорії перекладу. Ці методи, запропоновані вченими, є універсальними та можуть застосовуватись у будь-якому жанрі та стилі мовлення. При цьому спеціаліст повинен самостійно визначити, які перекладацькі трансформації використати, враховуючи особливості оригінального тексту.

Одним з способів трансформації лексики при перекладі військових текстів є транслітерація. Цей перекладацький метод базується на відтворенні графічного образу іншомовного слова, наприклад, з англійської мови на українську, з використанням букв українського алфавіту, якими передаються букви чи символи іншої мови, наприклад зброї: Stinger – Стінгер, Торнадо-С – Tornado-S, Іскандер – Iskander.

Ще одним способом у військовому перекладі текстів є транскрипція або транскрибування - наукова система запису мови, що використовується в мовознавстві для послідовного відтворення звуків. Вона спрямована на точне відображення фонетичної структури мови, що часто не може бути достатньо передано звичайною правописною системою.

Відмінність транскрипції полягає в тому, що вона не спирається на спосіб написання іншомовних слів, як це робить транслітерація. Замість цього, транскрипція фіксує звукові елементи мови, відображаючи їх звукову структуру, що робить її корисною для розуміння вимови слів чи вивчення фонетики конкретної мови. Наприклад: *camouflage* – камуфляж, *shooter* – шутер, *battalion* – батальон, *drone* – дрон, *khaki* – хакі.

Під час використання транскрипції присутній елемент транслітерації. Вони виявляються у наступному:

- передача подвоєних приголосних;

- транслітерація редукованих голосних;
- транслітерація невимовних звуків ;
- при наявності декількох варіантів вимови зазвичай вибирається варіант, найближчий до графіки [33, с. 143].

Описаний прийом є досить поширеним у публіцистичних текстах як українською мовою, так і англійською, наприклад: «*Mariupol's Azovstal steelworks picture raises Ukraine charity cash*» [81], «...війна внесла корективи у вибір імен для немовлят, дівчаток подекуди називали Джавелінами, а хлопчиків Байрактарами» [61].

Важливо усвідомлювати, що в багатьох випадках немає потреби транскрибувати слово, якщо в мові перекладу існує повний еквівалент для цього слова. Введення дублюючих термінів поруч з уже існуючими назвами може викликати зайвий шум в процесі міжкультурної взаємодії.

Наприклад, слово *unit* у військовій термінології матиме еквівалент українською мовою – військове угруповання, аналогічно *barracks* – казарма, *company* – рота, *intelligence* – розвідка, *logistics* – матеріально-технічне забезпечення та інші. Для правильного застосування транскодування, фахівець повинен мати знання про військову термінологію рідної мови та мови перекладу.

Одним з часто застосовуваних методів перекладу військових текстів є калькування. Цей метод полягає в заміні складових частин, морфем чи слів (у випадку стійких словосполучень), одиниці оригіналу їх структурними і семантичними відповідниками в мові перекладу [50], наприклад *zombification* – зомбування, *semiautomatic* – напівавтоматичний, *self-defense* – самооборона, *tactical ballistic missile* – тактична балістична ракета. Також, при калькулюванні складних термінів може змінюватись порядок елементів, наприклад: *observation aircraft* – літак спостереження, *night vision device* – прилад нічного бачення, *land-based missile* – ракета наземного базування.

У технічних статтях про військову тематику часто зустрічаються випадки, коли назви зброї або техніки перекладаються калькуванням.

Наприклад, в українському перекладі можна зустріти трансляцію повної назви англійської протитанкової керованої ракети, де кожен елемент оригінальної назви відтворюється відповідним елементом українською мовою, зберігаючи семантичне значення та структуру оригіналу «Стугна» або «Скіф» можна простежити у наступному реченні: «*Aside from the usual small arms and armored vehicles a recent breakthrough is the Skif Anti-Tank Guided Missile (ATGM) system.*» [99]; «*A Russian Sukhoi Su-34 fighter-bomber has crashed into an apartment complex...*» [97] – «*У російському місті Єйськ на Кубані винищувач-бомбардувальник Су-34 на повному ході влетів у житловий будинок*» [66].

Подані приклади калькування вже використовуються в українській мові. Важливо зауважити, що використання методу калькування для перекладу нових лексичних одиниць варто розглядати у випадку, коли результат перекладу не порушує усталені норми вживання та сполучуваності слів у конкретній мові. Щоб забезпечити адекватність перекладу, багато мовознавців радять уникати буквального перекладу, оскільки він може недостатньо передати значення слова і призвести до помилкового розуміння.

Специфічність семантичної структури слів у різних мовах вимагає використання лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу. Зазвичай виділяють три типи таких трансформацій: конкретизація, генералізація та модуляція значення слова [62].

Конкретизація є одним із способів лексико-семантичних трансформацій, при якому лексичні одиниці вихідної мови з більш широким значенням замінюються на менш загальні у перекладній мові. наприклад: термін *operations*, як окрема лексема може мати декілька варіантів перекладу – воєнні дії, операція, військова операція, а у словосполученні потребуватиме конкретизації: *operations officer* – офіцер оперативного відділу штабу, те саме можна простежити і з терміном *defense* – оборона, захист, *coast defenses* – берегові укріплення.

На матеріалах статей військової тематики можна простежити конкретизацію терміну *launcher*: «*The HIMARS launcher has a top speed of 55*

miles an hour..» [90] – «*Пускова установка HIMARS має максимальну 51 швидкість 55 миль на годину...*» [58]. Процес зворотної конкретизації у перекладі означає заміну слова або виразу з вихідної мови, яке має більш специфічне або вузьке значення, словом чи виразом у перекладі, що має більш загальне або широке значення. Цей вид трансформації у перекладі називається генералізацією.

Генералізація — це метод лексико-семантичного перекладу, який протилежний конкретизації. Під час генералізації перекладач переводить слово або вираз із вузьким значенням на більш широке, загальне поняття, уникаючи буквального передавання значення [62].

Приклади такого способу перекладу: *petroleum, oil and lubricants* – паливно-мастильні матеріали, *single shot grenade launcher* – однозарядний гранатомет. Під час перекладу з англійської на українську мову застосування методу генералізації відбувається не так часто, як конкретизація. Це через той факт, що англійські слова частіше мають більш абстрактний характер, і вони охоплюють ширший спектр понять. Метод генералізації застосовують у заголовках або там, де аудиторія вже знайома з описаними подіями чи темою статті. наприклад: термін *HESA Shahed-136 loitering munition* або інший варіант – *Iranian Shahed-136 kamikaze drone* доволі часто скорочується до більш простих визначень: «*Ukraine war: Russia dive-bombs Kyiv with 'kamikaze' drones*» [88]; «*Центр столиці опинився під атакою дронів.*» [69]. Модуляція, також відома як смисловий розвиток, - це метод перекладу, коли слово в оригінальному тексті замінюється лексичним елементом у перекладі, значення якого легко впливає зі значення слова вихідної мови. У цьому випадку значення обох слів у оригіналі та перекладі пов'язані між собою причинно-наслідковими зв'язками [73].

Зважаючи на те, що інтернет-видання часто публікують матеріали на різних мовах, можна проілюструвати метод модуляції на прикладі двох речень, які мають схожий сенс та пов'язані між собою : «*Also included in the latest U.S. aid package are 150 Humvees, 150 tactical vehicles, explosive ordnance*

disposal equipment, body armor and a number of tactical secure communication systems, surveillance and optics systems.» [104] – «Також до останнього пакету допомоги США входять 150 «Хамві», 150 тактичних автомобілів, обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів, бронежилети та низка тактичних захищених систем зв'язку, систем спостереження та оптики.» [104].

Тут можна побачити, що словосполучення “explosive ordnance” перекладається як вибухонебезпечні предмети, “a number of” – низка.

Описані методи є ефективними для точного передавання смислу словосполучень. Ці лексико-семантичні трансформації часто використовуються в перекладах технічних текстів, де важливо максимально точно відтворити терміни та концепції, щоб забезпечити чітку і зрозумілу інтерпретацію матеріалу. наприклад опис дії нової зброї та інструкція щодо її використання: «*The Javelin is a fire-and-forget, shoulder-fired weapon that consists of a reusable M98A1 CLU and a round.*» [52, с. 15] – «Джавелін – це переносний протитанковий ракетний комплекс (ПТРК), призначений для бойових дій принципу “вистрілив-забув”, який складається з команднопускового блоку M98A1 та транспортно-пускового контейнеру (тубусу)». При перекладі термінів у реченні було використано конкретизацію: shoulder-fired weapon – переносний протитанковий ракетний комплекс; round – транспортнопусковий контейнер.

Також можна помітити використання калькування, поєднаного з модуляцією: fire-and-forget – принцип “вистріливзабув”. Прийом генералізації простежується у перекладі терміну outdoor force-on-force trainer – польовий тренажерний комплекс) у реченні: “The FTT is an outdoor force-on-force trainer used in conjunction with a tactical CLU and a simulated round” [52, с. 16] – “Стрілецький тренажер (FTT) – польовий тренажерний комплекс, що складається з макету транспортно-пускового контейнеру і тактичного командно-пускового блоку (CLU).”

У сучасному інформаційному просторі часто використовують слова без перекладу, вони включаються в текст прямо у своїй оригінальній формі. Цей прийом називається прямим включенням і застосовується у випадках, коли неможливо передати лексему будь-якими іншими способами перекладу через особливості її вимови або написання [15, с. 341]. Метод прямого включення можна вважати меншим перекладацьким прийомом. У цьому методі оригінальне слово або вираз залишаються без змін і повторюються в тексті перекладу. наприклад: «*Пускова установка системи M142 HIMARS може бути оснащена однією ракетою ATACMS*» [65]. Сюди також можна віднести приклад у статті Тімоті Снайдера: “...by a term of condemnation that every Ukrainian knows, though it is not yet in the dictionaries and cannot (yet) be said in English: “*рашизм*”» [101]. Пряме включення є ефективним методом для передачі саме оригінальної форми нових слів, таких як неологізми або терміни, пов'язані з зброєю. Використання цього методу дає читачам або отримувачам перекладу змогу ознайомитись з походженням цих нових слів або термінів.

Важливо усвідомлювати, що використання методів прямого включення та транскодування є найбільш простими шляхами передати форми слова, при цьому зберігаючи його значення. Але, якщо ці методи використовуються занадто часто, це може негативно вплинути на якість перекладу. Пропоновані методи є лише рекомендаціями для покращення якості перекладу, тому перекладач самостійно обирає комбінацію трансформацій. Серед лексичних трансформацій для перекладу однокомпонентних термінів найбільш продуктивними виявляються поєднання транскодування та методу прямого включення. У той же час, лексико-семантичні заміни є ефективними при перекладі складних багатоконпонентних термінів.

Англійська та українська мови належать до різних груп індоєвропейської мовної родини та відрізняються за структурою. Англійська — переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються окремими граматичними морфемами. У той час як українська — синтетична мова, де граматичні значення та відношення передаються за

допомогою зв'язаних граматичних морфем, відомих як флексії або закінчення слів. Для фахівця важливо вміти аналізувати граматичну структуру речень іншомовних текстів, а потім правильно відтворити цю структуру відповідно до правил та особливостей мови та жанру перекладу.

Граматична перекладацька трансформація - це процес, коли перекладач використовує різні граматичні конструкції та засоби мови для відтворення синтаксичної структури та граматичних особливостей вихідного тексту у тексті перекладу. Це включає в себе зміни у структурі речень, вживання відповідних частин мови, правильне відтворення часів, способів дії та інших граматичних конструкцій.

Розглянемо кожну з цих трансформацій окремо:

Синтаксичне калькування або дослівний переклад це метод, який передбачає перенесення синтаксичної структури тексту з оригінальної мови відповідно до структури у мові перекладу. Це означає відтворення порядку слів, граматичних відношень та конструкцій, як можливо точніше, зберігаючи структуру оригіналу у перекладі [63]. При перекладі з англійської на українську часто можна помітити, що деякі структурні елементи, такі як артиклі, дієслова-зв'язки та інші службові частини мови, іноді опускаються або пропускаються через специфіку граматики обох мов. Сучасні системи машинного перекладу, зазвичай, надають переважно дослівні переклади, а не завжди здатні врахувати всі нюанси структури та граматики між двома мовами. Давайте розглянемо цей прийом на конкретному прикладі речення: *“Nevertheless, a retreat would protect the lives of civilians and troops, he said.”* [93] – *“Тим не менш, відступ захистить життя мирних жителів і військових, сказав він.”* Використання синтаксичного калькування в перекладі може свідчити про низьку якість перекладу. Такий підхід часто виявляється в дослівному перекладі слів чи термінів, де, наприклад, *civilians* просто перекладено як мирні жителі, а *troops* як військові. У військовій терміносистемі існують загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти, які дозволяють краще передати значення термінів. Так,

відповідником для civilians можуть бути цивільні або цивільне населення. Це дає можливість уникнути дослівності й забезпечити більш точний та адекватний переклад. Значення хибні друзів перекладача важливе у військовому перекладі. Деякі військові терміни, як, наприклад, shoulder (переносний зенітно-ракетний комплекс), messenger (посильний), salute (військове вітання), fitness (критерій оцінки фізичної підготовки), можуть мати українські еквіваленти, але неправильний переклад таких термінів може призвести до втрати або викривлення змісту. Це може виникнути, якщо перекладач вибирає слова-дублів українською, які здаються схожими на англійські, але мають інше значення. Тому важливо мати чітке розуміння контексту та особливостей кожного терміну для точного й адекватного перекладу [40, с. 99].

Отже, для того щоб уникнути буквалізму під час перекладу військових термінів, важливо, щоб перекладач мав глибоке розуміння військової термінології обох мов та міг ефективно поєднувати різні перекладацькі стратегії. Це відповідає загальним вимогам до його професійних навичок і забезпечує більш точний та адекватний переклад військових термінів між різними мовами [2, с. 140].

З урахуванням вищезазначених критеріїв можна покращити якість перекладу шляхом застосування різних перекладацьких прийомів. Наприклад, в реченнях «За його словами, відступ дозволяє захистити цивільних та військових» або «— Водночас, відступ дає можливість зберегти життя цивільного населення та особового складу — повідомив він,» використання синтаксичного калькування потребує уникання граматичного буквалізму. Це важливо, оскільки такий буквальний переклад може не лише порушити граматичні правила мови перекладу, а й спричинити викривлення оригінального значення.

Членування речень – трансформація, що перетворює синтаксичну структуру речення оригіналу на дві чи більше предикативні структури мови перекладу [63]. “*The Javelin is a fire-and-forget, shoulder-fired weapon that*

consists of a reusable M98A1 CLU and a round.” [92]. – “Джавелін – це переносний протитанковий ракетний комплекс (ПТРК), який складається з командно-пускового блоку M98A1 та транспортно-пускового контейнеру (тубусу). Комплекс призначений для бойових дій принципу “вистрілив-забув”. У реченні оригіналу можна простежити об’єднання не зовсім однорідних властивостей зброї: fire-and-forget – принцип дії, а shoulder-fired weapon – метод використання.

Об’єднання речень - це процес перетворення синтаксичної структури, коли два або більше простих речення об’єднуються в одне складне. Ця трансформація дозволяє змінити спосіб подання інформації та структуру тексту шляхом об’єднання різних пропозицій в один комплексний вислів. Такий підхід може використовуватися для уточнення або розширення змісту, а також з метою стилістичної доробки тексту, надання йому більшої логічності або емоційного виразності.

Використання прийому може бути доцільним, коли жодне з речень оригіналу не має закінченої думки, або наступне речення продовжує основну думку попереднього, наприклад: «*The DDC (Figure 1-12) cools the NVS to the proper operating temperature and converts IR energy to electrical signals. These signals are sent to the CLU display by way of the signal processor to provide the gunner a picture of the target area*» [52, с. 22]. – “Охолоджувач типу DDC, показаний на рисунку 1-12, призначений для зниження температури тепловізора до оптимального рівня і перетворення теплової енергії на електричні сигнали. Ці сигнали відображаються на дисплеї командно-пускового блоку, що дозволяє відслідковувати тепловий стан інфрачервоного пристрою та отримувати потрібну інформацію для подальшого використання.”. В перекладі на українську мову було прибрано кілька складових речення оригіналу, але це дозволило уникнути надмірної складності в передачі смислу.

Грамматичні заміни в перекладі це метод, який використовується для перетворення граматичних одиниць мови оригіналу на граматичні одиниці

мови перекладу з іншим значенням. Під час перекладу можуть змінюватися форми слів, частини мови, речення, типи синтаксичних зв'язків або лексичні одиниці. Часто це виявляється у заміні дієслів іменниками або іншими частинами мови з метою кращого передачі смислу оригінального тексту на мову перекладу. наприклад: «*The launch tube protects the missile from the environment before the missile is launched.*» [52, с. 24]. «*Транспортнопусковою контейнер забезпечує захист боєприпасу від впливу навколишнього середовища перед запуском*». Оскільки граматики тісно пов'язана з лексикою, багато перекладацьких трансформацій мають змішаний характер. Це означає, що під час перекладу одночасно відбуваються зміни як у лексичних, так і в граматичних аспектах тексту. Такі перекладацькі трансформації отримали назву лексико-граматичних, або комплексних. Ці перетворення належать до різних рівнів мови й вважаються міжрівневими, оскільки здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки. Це може призвести до часткової або повної зміни структури речення для кращого відтворення змісту оригінального тексту на мову перекладу.

Антонімічний переклад нерідко виступає найбільш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів. У процесі антонімічного перекладу, граматична одиниця в оригінальній мові може бути замінена не лише просто заперечною формою, але також іншими словами або виразами, які виражають протилежне значення. Це означає, що для передачі протилежного смислу може використовуватися не лише прямиї антонім, а й інші слова або вирази, які мають протилежне значення. Використання цього методу перекладу може бути обумовлене різницею у лексично-семантичних системах двох мов, що призводить до необхідності вибору альтернативних засобів передачі протилежного значення з урахуванням особливостей кожної мови [34, с. 1]. наприклад: «*It was not immediately known if there were any casualties*» [102]. – «*Наразі, кількість жертв уточнюється*». Серед військової термінології можна виділити терміни, які містять префікс non-. Ці терміни можуть бути перекладені за допомогою антонімічного методу, де зміна

префікса non- на його протилежне значення допомагає у передачі сенсу в оригіналі. Наприклад, noncombatant evacuation operations - операції з евакуації цивільного населення, non-guided bomb - бомба вільного падіння, non-commissioned officers - сержантський і старшинський склад. Ці приклади показують, що цей підхід до перекладу є контекстуальним і дає можливість гнучко передавати відтінки сенсу оригіналу, змінюючи префікс на його антонім та точно передаючи сенс в початковому тексті.

Описовий переклад або експлікація - це прийом, при якому слово перекладається на словосполучення або речення, що виокремлюють основні характеристики поняття, що визначене словом оригіналу. Експлікація дозволяє розгорнуто передати значення слова або терміну, розкриваючи його сутність за допомогою додаткових слів, опису або концепцій. Цей метод перекладу особливо корисний у тих випадках, коли потрібно більш повно розкрити або пояснити поняття, що передається словом, для кращого розуміння аудиторією мови перекладу. наприклад: nonrenewable term – термін, що не може бути продовжений, conventional warfare – воєнні дії із використанням звичайних озброєнь, logistics package – комплекс заходів тилового забезпечення, rank insignia – знаки розрізнення військових звань. Метод експлікації є ефективним вибором для перекладу нового слова, особливо коли його значення ще не стало загальноживаним. Важливо розуміти, що перекладене слово за допомогою експлікації може втратити деякі характеристики, які є властивими терміну, такі як чіткість, лаконічність та однозначність. При використанні цього методу перекладу для нових термінів і понять, особливо в наукових чи технічних текстах, слова можуть бути розкриті більш повно і зрозуміло для читача, однак вони можуть втратити коротку і просту форму запису та точність, характерні для термінологічного словника. Наприклад, термін Detector Dewar Cooler (DDC), за допомогою експлікації, може бути перекладений як *тепловий детектор охолоджувач, поміщений у посудину Дьюара*. Проте, використання такого розгорнутого опису протягом усього тексту може зробити його надто об'ємним та важким

для сприйняття, занадто завантаживши інформацією. Тому, після першого згадування експлікації, рекомендується використовувати скорочену форму терміну, наприклад: *охолоджувач типу DDC, термо-охолоджувач або кріоохолоджувач з датчиком контролю*, враховуючи принцип роботи системи. Такий підхід дозволяє уникнути зайвої повторюваності та зберігає ключові поняття для зручного сприйняття тексту.

Інші трансформації, які використовуються у військовому перекладі на рівні речення або в комплексі, сприяють виконанню перекладацьких завдань точно та коректно. Аналіз показав, що деякі фактори сприяють застосуванню граматичних і лексико-граматичних трансформацій у військовому перекладі. Серед них особливість взаємодії та функціонування слів, різниця у способі подання інформації між англійською та українською мовами, а також відсутність певних граматичних явищ, форм або конструкцій у одній з мов. Врахування цих чинників допомагає здійснювати трансформації тексту для збереження його смислу та стилю під час перекладу військової термінології.

Переклад специфічної військової термінології, такої як сленг, неологізми та акроніми, вимагає від фахівця уважності та глибокого розуміння контексту. У перекладі військових термінів в офіційно-ділових текстах, можна зустріти частковий або повний еквівалент в інших мовах. Проте, у науково-технічних, публіцистичних та художніх текстах військова термінологія може містити велику кількість нових слів, сленгу, що виникає у зв'язку з постійною зміною значень та розвитком нової техніки, приладів, методів ведення війни та інших аспектів військової справи. Саме ця постійна еволюція військової термінології створює складнощі для перекладачів, оскільки вимагає врахування останніх тенденцій і значень у військових справах при збереженні відповідного контексту та стилю тексту.

З урахуванням труднощів розуміння та перекладу військових термінів можна виділити три основні групи. Перша група включає терміни, що позначають іноземні концепції, ідентичні або подібні до реалій української мови, наприклад: *field hospital* – польовий госпіталь, *chief of staff* – начальник

штабу. Друга група відображає терміни, які позначають іноземні реалії, неіснуючі в українській дійсності, але мають визнані українські термінологічні еквіваленти, наприклад: Air National Guard – національна гвардія ВПС, Territorial Army – територіальна армія. Остання група включає терміни, що позначають іноземні реалії, які не мають відповідників у нашій дійсності та не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів, наприклад: alert hangar – ангар для стоянки літаків у режимі тривоги [42, с. 91].

Виділення термінологічних областей має соціальний аспект, оскільки сфера спрямованої діяльності людини завжди відображається у професійних стандартах та регулюваннях. Крім того, це має міжнародний характер через те, що науково-технічне співробітництво та обмін інформацією охоплюють не лише одну країну, але й виходять за її межі, забезпечуючи уніфіковане сприйняття термінології у міжнародному контексті [72, с. 34]. Отже, кількість термінологічних полів напряму залежить від різноманітних наукових галузей, технічних сфер та інших областей професійної комунікації. Термінологічні поля відносяться до екстралінгвістичної сфери, де існує певна структура мовних компонентів, але межі цих полів можуть бути розмитими, особливо коли йдеться про нові терміни. Визначення «неотермін» поєднує в собі особливості як неологізму, так і терміну, означаючи нове спеціальне слово або поняття, яке з'явилося у мистецтві, науці, технологіях або ідеології.

Серед усіх областей використання термінологічних виразів, варто відзначити поширене застосування неотермінів у публіцистичних текстах. На сьогоднішній день, актуальним стає питання пропаганди, де засобами масової інформації активно використовується так звана новомова. Події, які відбуваються в Україні, широко висвітлюються в іноземних ЗМІ, що надає велику кількість актуального матеріалу для аналізу лексики та пропонує можливості перекладацьких трансформацій для створення відповідного перекладу. Термін «новомова» або «новояз» (англ. Newspeak) виник у романі Джорджа Орвелла «1984». Це штучна мова, створена політичним режимом,

яка описується у творі. Ця мова формується шляхом виключення та заміни значень слів. У сучасному інформаційному просторі ми можемо помітити використання цієї «нової» мови, що ускладнює процес перекладу, оскільки перекладачеві необхідно розуміти суть, яка ховається між рядками.

Проаналізувавши статтю американського історика та письменника Тімоті Снайдера «The War in Ukraine Has Unleashed a New Word»[101], Отримані неотерміни, які використовуються у ЗМІ, дійсно відображають певні контекстуальні відтінки. Наприклад, термін «ruscism» (або «rashism») – «рашизм», та «zombification» – «зомбування», мають сильно емоційно-забарвлене значення. Ці слова використовуються, щоб викликати певні емоції у читачів і слухачів. У той же час, «ethnic cleansing» – «етнічна чистка» та «liberation» – «визволення», можуть мати більш «нейтральне» значення у визначеному контексті. «Етнічна чистка» використовується для опису подій, пов'язаних із примусовим виселенням або усуненням певних етнічних груп. «Визволення» може посилатися на звільнення від певного тиску або утисків. Важливо брати до уваги саме контекст, у якому ці терміни вживаються в ЗМІ, оскільки вони можуть мати різні відтінки значень та викликати різні асоціації у читачів і слухачів.

У своїй статті Тімоті Снайдер описує походження слова «рашизм» та його переклад як «ruscism», хоча цей варіант транслітерації не відповідає загальноприйнятим правилам. Згідно з правилами транслітерації з української мови, звук та літера «ш» записуються як «sh», «и» - як «y», а «з» - як «z», тому слово повинно виглядати як «rashyzm». З іншого боку, Тімоті Снайдер вказує на походження слова та його значення для цільової аудиторії, розглядаючи «ruscism» як поєднання «rus» (Росія), «ism» (політика) та «fascism» (ультраправі або радикально праві ідеї) [101].

Слово, яке розглядається у статті, має свою розповсюдженість та зрозумілість виключно в українському інформаційному просторі, тоді як у іноземних ЗМІ воно майже не вживається. Особливо у військових та політичних контекстах, де намагаються уникати використання емоційно

забарвлених слів, даючи перевагу точній та об'єктивній мові. Це показує, наскільки важливо враховувати цільову аудиторію при перекладі, оскільки це визначає вибір трансформації для передачі значення нового слова в тексті. Цей аспект більше стосується неотермінів, емоційно-забарвлених слів або жаргонізмів, наприклад, «кіборги» [72]. – cyborgs може бути транскодуванням як або експлікацією як *Ukrainian defenders of Donetsk International Airport*. Вибір конкретної трансформації для передачі значення нового слова в тексті є одним з найскладніших завдань у перекладі.

В Україні протягом досить короткого часу з'явилося значна кількість новостворених слів – неотермінів, які були утворені на основі назв зброї, що надходить від іноземних партнерів. Наприклад, хаймарсування використовується для опису використання ракетного комплексу HIMARS, забайрактарити – це ураження або знищення за допомогою безпілотників Bayraktar, а заджавелінити вказує на ураження за допомогою переносного протитанкового ракетного комплексу FGM-148 Javelin. Всі ці слова є запозиченими, проте зазнали змін: наприклад, забайрактарити та заджавелінити використовують дієслівний префікс за в інфінітивній формі, що надає їм значення суцільного покриття, особливо у випадку з озброєнням, що вказує на широку зону впливу чи ураження. За короткий період часу було створено багато нових слів, пов'язаних з подіями, озброєнням і діями противника, які мають військово-політичний характер.

Український словник останнім часом поповнився великою кількістю нових слів, таких як неотерміни, жаргонізми та запозичення. Це явище виникло через те, що мова стає все більш короткою та точною у передачі інформації. Умови інформаційної війни також вплинули на це явище, оскільки створення емоційно-забарвлених слів є способом контрпропаганди. У статті «Wear as in the Second World War» польський журналіст Лукаш Міхалік використовує слово хаймарсування як *himarsing*, шляхом додавання суфіксу *ing*, таким чином формує герундій [100]. Крім того, на платформах соціальних мереж, таких як Twitter, Facebook, Telegram, YouTube, спостерігається

використання форми слів HIMARSing або HIMARSed. Ці слова утворені за допомогою суфіксу, але зберігають первинну форму акроніму HIMARS. Цей метод створення слів називається телескопією, де в одному слові одночасно сполучаються складання і усічення компонентів.

В аналізі теоретичних джерел стало зрозуміло, що більшість мовознавців вважають термін однозначним і відсутнім від конотативних значень або синонімів. Це дозволяє перекладати термін повним еквівалентом незалежно від контексту. У перекладі військової термінології важливо враховувати жанрово-стильову спрямованість тексту, оскільки головне завдання перекладача полягає в збереженні смислового навантаження. В рамках цього дослідження ми спираємося на праці В.В. Балабіна, які розвивають теорію військового перекладу на загальних лінгвістичних принципах теорії і практики переклад.

Військовий переклад вважається самостійною галуззю військової справи, яка потребує подальших досліджень, оскільки кількість та інтенсивність проєктів військового співробітництва постійно зростає. Перекладацькі трансформації відіграють важливу роль у перекладі військової термінології, допомагаючи зберегти комунікативну мету військового тексту.

Щодо перекладу військово-спеціальної лексики, такої як неотерміни, аббревіатури та сленгові вирази, доцільним вважається застосування кількох методів перекладу: використання відповідних скорочень та повне формулювання. Останнє досягається за допомогою лексичних і лексико-граматичних перекладацьких трансформацій та їх комбінацій.

Висновки до розділу 2

На основі аналізу тексту можна зробити висновки щодо особливостей перекладу англомовної військової термінології українською мовою:

Військова термінологія є динамічною системою, що постійно зазнає змін під впливом розвитку озброєнь, техніки та стратегій. Це вимагає постійного оновлення термінів та їх адекватного перекладу.

Переклад військових термінів ускладнюється необхідністю знаходження точних відповідників та еквівалентів між мовами. Часто застосовуються калькування, транслітерація, описовий переклад.

Значну частину військової термінології становлять інтернаціональні терміни, що полегшує їх переклад. Проте існують специфічні терміни, які потребують особливих підходів.

У медійних текстах з'являється багато неологізмів та нових термінів, пов'язаних із війною, що також ускладнює їх адекватний переклад.

Успішний переклад військових термінів вимагає ґрунтовного знання військової сфери та термінології обох мов.

Переклад військових термінів потребує постійного вдосконалення та оновлення знань перекладачів для адекватної передачі нових реалій у цій сфері.

Для адекватного перекладу військової лексики важливо враховувати функціонально-стильові особливості текстів, оскільки це впливає на вибір стратегії та методів перекладу.

Основними способами перекладу є використання еквівалентів, транскодування, транслітерації, калькування, лексико-семантичних та граматичних трансформацій.

Для адекватної передачі нових термінів та понять часто застосовують експлікацію та описовий переклад.

При перекладі військових текстів важливо зберігати функціональну відповідність та прагматичний потенціал оригіналу.

Переклад військової лексики вимагає глибоких знань галузі, термінології та врахування контексту.

Для адекватної передачі значення нових термінів потрібно враховувати цільову аудиторію та обирати відповідні трансформації.

Постійна еволюція військової термінології вимагає від перекладача оновлення знань та уваги до нових тенденцій.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було проаналізовано особливості перекладу англomовної військової лексики українською мовою на матеріалі новинних текстів британських та американських ЗМІ.

Встановлено, що військова лексика є динамічною через постійне оновлення термінів у зв'язку зі змінами у військовій справі. Це ускладнює роботу перекладачів і вимагає постійного оновлення знань. Було проаналізовано військову лексику як об'єкт лінгвістичних досліджень та розглянуто проблему її класифікації.

На основі аналізу наукових джерел запропоновано класифікацію військових текстів на чотири групи: інформаційно-публіцистичні, офіційно-ділові, військово-технічні та військово-спеціальні. Інформаційно-публіцистичні тексти виконують інформативну функцію, відображають питання національної безпеки, діяльність збройних сил тощо. Вони близькі за стилем до суспільно-політичних текстів, але мають військову спрямованість.

Офіційно-ділові тексти (бойові статuti, доктрини тощо) характеризуються офіційністю, об'єктивністю, належать до законодавчого та адміністративного підстилів. Військово-технічні тексти (інструкції, описи зброї) виконують функції пояснення технічних аспектів озброєння, містять значну кількість спеціальних термінів. Військово-спеціальні тексти (команди, розпорядження) розраховані на вузьке коло фахівців, часто мають обмежений доступ.

Виявлено, що найбільш часто використовуваними техніками перекладу військових термінів є калькування (42,5%) та пошук еквівалентів (35%), спрямовані на збереження семантичної подібності між мовами. Транслітерація застосовується переважно для назв зброї та техніки (22,5%).

Серед лексичних трансформацій виділено конкретизацію, генералізацію та модуляцію значень. Конкретизація полягає у заміні слів з ширшим значенням на слова з вужчим значенням, генералізація – навпаки. Модуляція означає

заміну слова з непрямим значенням, пов'язаним причинно-наслідковим зв'язком.

Для перекладу на рівні речення використовують синтаксичне калькування (збереження структури речення), членування та об'єднання речень (поділ або об'єднання простих речень), граматичні заміни (заміна частин мови), антонімічний переклад (використання слів з протилежним значенням) та експлікацію (описовий переклад слова словосполученням).

Встановлено основні труднощі перекладу військової термінології. Найбільш складним є переклад термінів, що позначають іноземні поняття, відсутні в українській дійсності та не мають усталених відповідників. Ускладнює переклад використання емоційно-забарвленої лексики, сленгу, неологізмів.

Визначено, що переклад військово-спеціальних термінів, таких як сленг, неологізми, скорочення та аббревіатури, є найбільш складним і вимагає глибокого розуміння контексту та врахування цільової аудиторії при виборі трансформацій. Для адекватної передачі таких термінів доцільно використовувати комбінації транскодування, експлікації та інших лексико-граматичних трансформацій.

Отже, успішний переклад військової лексики залежить від знання перекладачем термінології обох мов, врахування жанрово-стильової спрямованості тексту та гнучкого поєднання різних перекладацьких технік для адекватної передачі значення з урахуванням контексту.

Переклад військових термінів має певні особливості порівняно з перекладом в інших сферах через динамічний характер військової лексики, наявність різних функціональних стилів та жанрів військових текстів (публіцистика, технічна документація, команди тощо), а також через поширене використання спеціальних скорочень, професіоналізмів, сленгу. Ці фактори потребують застосування широкого спектру перекладацьких трансформацій та постійного вдосконалення професійних навичок перекладачів.

Практична цінність дослідження полягає у визначенні найбільш ефективних методів перекладу військових термінів та текстів, що може бути застосовано для вдосконалення практичних навичок перекладачів. Отримані дані можуть використовуватися у навчанні студентів-перекладачів, розробці словників, довідників та рекомендацій з перекладу військової літератури.

Перспективи подальших наукових розвідок можуть включати більш детальний аналіз окремих типів військових текстів (публіцистичних, технічних, офіційно-ділових тощо), вивчення перекладу військових текстів іншими мовними парами, а також розробку методичних рекомендацій для перекладачів на основі проведеного дослідження. Результати цієї роботи можуть сприяти удосконаленню практичних навичок фахівців, підвищенню якості перекладу у військовій сфері та полегшенню комунікації між представниками збройних сил різних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байло Ю. В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки». 2013. Кн. 3. С. 62–65.
2. Балабін В. В. Вимоги до військового перекладача. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2018. – №32. – С. 140–143.
3. Балабін В. В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. В. В. Балабін. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2018. – №34. – С. 67–73.
4. Балабін В. В. Об'єкт, предмет і завдання лінгвістичного забезпечення військ. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2018. Вип. 1(2). С. 99- 102.
5. Балабін В. В. Онтологічна сутність теорії військового перекладу. Тези доповідей XII Міжнародна науково-практична конференція «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє». за заг. ред. В. В. Балабіна. К. :ВІКНУ, 2016. – С. 102-105.
6. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: дис. канд. філол. наук: 10.02.16 / Віктор Володимирович Балабін. – К., 2002. — 308 с.
7. Балабін В. В. Теоретико-концептуальні основи військового перекладу. Філологічні трактати. 2018. №1. – С. 7–18.
8. Білозерська Л. П. Вознесенко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
9. Бучина Г. А. Роль метафори у структуруванні та функціонуванні лексики обмеженого вживання 2003. 24 с.

10. Волік Л. А. Переклад англійської військової термінології українською мовою. 2012. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/25448/1/Volik.pdf>.
11. Ганич І. Д., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
12. Гончарук Л. М. Жанрові аспекти перекладу офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу: дис. канд. філол. наук: 10.02.16. Гончарук Лілія Миколаївна. КНУТШ. Київ, 2015. – 211 с.
13. Гордієнко Н. М., Михайленко А. В., Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. Збірник наукових праць «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету». Серія: Філологія. Випуск 30. Том 2. Одеса. 2017. С. 83–86.
14. Грибіник Ю. І. Запозичення в англійській геодезичній термінології. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія. Острог, 2017. Вип. 67. С. 89–92.
15. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові. Мова і культура. 2014. Вип. 17, т. 3. С. 341-346.
16. Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви». Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2015. Вип. 73. С. 169–172.
17. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: Вид. дім —КМАcademiall, 2000. 218 с.
18. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. Мовознавство. 1999. № 6. С. 32–46.
19. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. М. О. Зайцева. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.. – 2013. – №10. – С. 96–102.

20. Іванова О. В. Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник. К.: ЦП «Компринт», 2017. 246 с.
21. Іващенко В. Л. Концептуарія основних понять термінографії. Слово и словарь: Vocabulum et Vocabularium: Сб. науч. тр. по лексикографии. Гродно: ГрГУ, 2002. С. 141–147.
22. Ісаєва Е. Д. Особенности японской военной терминологии. Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. 2009. № 4. С. 29–34.
23. Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. Науковий вісник Міжнародного 97 гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Філологія. Одеса, 2018. Вип. 36. Т. 1. С. 38–40.
24. Литовченко І. О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд): монографія / за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: Вид-во Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
25. Литовченко І. О. Уплив екстра- та інтралінгвальних чинників на розвиток військової лексики української мови. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету «Філологічні студії». 2014. Вип. 10. С. 75–83.
26. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2019. №43. С. 72–74.
27. Лукіяничук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2017. Вип. 66. С. 65–67.
28. Лящук Н. А. Причини виникнення концептуальної багатозначності лінгвістичних термінів. Термінологічний вісник. 2011. № 1. С. 101–119.
29. Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст.: монографія. Київ: Видавн. Дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.

30. Найда Ю. А. Процедура аналізу компонентної структури референційного значення. М., 1983. 120 с.
31. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. О. М. Нікіфорова. Філологічні трактати. 2016. №4. С. 33–41.
32. Погонєць В. В. Особливості англомовного військового дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». 2019. №. 39, том 2. С. 67–70.
33. Погоріла А. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. Young Scientist. 2018. №3. С. 143–145.
34. Полєвик Д. О. Антонімічний переклад як складова перекладацьких трансформацій. SumDU Repository. 2013. С. 1–3.
35. Поліщук Н.О. Термінолексика як джерело оновлення газетного тексту (на матеріалі газет перших десятиліть ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 264 с.
36. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля К., 2006. 716 с.
37. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія : формування та функціонування : Навч. посіб. Людмила Симоненко – Умань : РВЦ «Софія», 2006. – 103 с.
38. Сітко А. В. Способи перекладу військової термінології. Актуальні питання розвитку філологічних наук у 21 столітті. Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень». Одеса. 2017. С. 89 - 94.
39. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ: Наукова думка, 2006. 99 с.
40. Соха О. В. Переклад англомовних термінів. Молодіжна наукова ліга. 2021. С. 99 –100.

41. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Видавн. центр. КНЛУ, 2003. 388 с.
42. Таран Д. В. Лексико-семантичні одиниці у межах семантичного простору науково-фантастичних англомовних фільмів. Київ: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2021. – 69 с.
43. Томіленко Л. М. Морфологічний спосіб творення нових іменників термінів у словнику української мови в 20-ти томах. Мовознавство. 2009, № 2. С. 69-78.
44. Туровська Л. В. Екстралінгвальна обумовленість лінгвістичних процесів у термінології (на прикладі військової терміносистеми). Гуманітарний вісник : Всеукраїнський зб. наук. пр. Серія : Іноземна філологія. Черкаси, 2007. С. 495– 501.
45. Удовіченко Л. Г. Українська військова лексика: діячі мовознавчі студії. Лінгвістичні дослідження : зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. Вип. 52. С. 81–90.
46. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. Єрмоленко С.Я. К.: Либідь, 2001. 224 с. URL : <https://archive.org/details/terminy2001/page/60/mode/2up>
47. Федорова Ю.Г. Овчаренко Д.І. Особливості мовної репрезентації неологізмів. “Young Scientist”. 2017. № 12 (52). С. 270–274.
48. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ. Либідь, 2007. 248 с.
49. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Алерта, 2011. 694 с.
50. Шкута О. Г. Відтворення військової термінології українською мовою (на матеріалі сучасних публіцистичних текстів). Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2017. Вип. 34. С. 273–277.

51. Furt D.V. Sposoby perekladu terminiv ukrainskoiu movoiu z anhliiskoi [Methods of translating terms from English into Ukrainian] Filolohichni studii. Metodyka vykladanniamov – Philological studies. Methods of teaching languages, no. 17, 2018 pp. 272–281.
52. Javelin - Close Combat Missile System, Medium. Washington, DC: Headquarters, Department of the Army. 2013. 260 c.
53. Joint Doctrine Note 1/13 Linguistic Support to Operations – Swindon: The Development, Concepts and Doctrine Centre Ministry of Defence, 2013. – 33 c.
54. Lukiianchuk Yu. Sposoby klasyfikatsii viiskovykh terminiv [Methods of classification military terms] Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu «Ostroh Academy» – Scientific notes of Ostroh Academy National University, 2017 no. 66, pp. 65–67. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7825/1/22.pdf>
55. Otrishko K.A. (2019) Sposoby perekladu viiskovoi terminolohii [Methods of translation military terminology]. Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh – The humanities in technical higher educational institutions, no. 39, pp. 27–33.
56. Sidney I. Landau. Dictionaries: the Art and Craft of Lexicography. Cambridge University Press; 2nd edition. April 30, 2001. 496 pages.
57. Sydoruk H.I., Sukhliak V.Yu. (2016) Kalkuvannia, opysovyi pereklad ta pidstanovky pid chas perekladu terminolohii naukovykh tekstiv [Literal, descriptive translation and substitution during translating the terminology of scientific terms] Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje, pp. 113–115. URL: <http://surl.li/jhcnf>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- 58.5 канал. Летюча балалайка або повітряний мопед: що одесити і фахівці розповідають про іранські БПЛА Shahed-136. URL:

- <https://www.5.ua/regiony/letiucha-balalaika-abopovitrianyi-moped-shcho-odesyty-i-fakhivtsi-rozpovidaiut-pro-iranski-bpla-shahed136-288713.html>.
59. Аналіз основних джерел та тем українських онлайн-медіа. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/dzherela-onlajn-media-ofitsijni-osib-neofitsijni-akaunty-ta-inozemni-media-doslidzhennya-imi-i48039>
60. Англomовна версія газети «Українська правда». URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/>
61. Богданьок О. Джавеліна і Байрактар. У Мін'юсті розповіли, як українці називають дітей. Суспільне. 2022. URL: <https://susplne.media/265357-dzavelina-i-bajraktaru-minusti-rozpovili-ak-ukrainci-nazivaut-ditej/>.
62. Головаха А. Особливості основних типів лексико-семантичних трансформацій під час перекладу. Бюро перекладів Азурит. URL: <https://www.azurit.kiev.ua/uk/2021/04/30/osoblivosti-osnovnih-tipiv-leksiko-semantichnih-transformatsij-pid-chas-perekladu/>
63. ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ. URL: http://moodle.vtei.edu.ua/pluginfile.php/169374/mod_resource/content/1/TP_ACFOPMAIИ%20BПPABИ.pdf
64. Державний сайт України. Оперативна інформація Генерального Штабу Збройних Сил України станом на 18:00 26.06.2023 щодо російського вторгнення URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/operatyvna-informatsiia-heneralnoho-shtabu-zbroinykh-syl-ukrainy-stanom-na-1800-26062023-shchodo-rosiiskoho-vtorhnennia>
65. ЕСПРЕСО. Левков О. Довга рука для HIMARS і M270: ракета АТАСМС, яка потрібна ЗСУ, та нові дальності з ER GMLRS і PrSM URL: <https://espreso.tv/dovga-ruka-dlya-himars-i-m270-raketa-atacms-yaka-potribna-zsu-ta-novi-dalnosti-z-er-gmlrs-i-prsm>
66. Мілітарний. У Єйську Су-34 врізався в житловий будинок. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/v-yejsku-su-34-vrizavsya-v-zhytlovyj-budynok>
67. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua>

68. Україномовна версія газети «Українська правда». URL:
<https://www.pravda.com.ua/>
69. BBC News Україна. Атака дронів на Київ: щонайменше 4 загиблих.
URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63270386>
70. BBC News Україна. Експерти: Стратегічна позиція Франції щодо України не зміниться. URL:
https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2012/05/120514_france_ukraine_ok
71. BBC News Україна. Залужний назвав 5 пріоритетів для перемоги України у війні. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9wlvgn4xlro>
72. BBC News Україна. «Кіборги»: «чесне кіно», яке важко дивитися бійцям. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42255844>
73. BBC News Україна. Львів атакували «Шахедами», Запоріжжя - «Іскандерами», у Києві зникало світло. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-65958529>
74. BBC News Україна. «Ненавиджу цю роботу». Як мінні поля стримують контрнаступ. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-66085721>
75. BBC News Україна. «Піррова перемога» - New York Times про взяття Бахмута. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/65680334>
76. BBC News Україна. Спостерігачі ОБСЄ потрапили під обстріл в Золотому. URL:
https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2016/10/161017_vs_osce_shelling
77. BBC News Україна. Українська армія наступає на російські сили на Запоріжжі. Що ми про це знаємо. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-65848698>
78. BBC News Україна. Щоб досягти успіху, Україні достатньо прорвати одну ділянку фронту: аналіз Time. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-66404266>

79. BBC News Україна. Delta для ЗСУ: Що відомо про новітню систему управління української армії. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-64585182>
80. BBC News. Adams P. Ukraine war: Russia dive-bombs Kyiv with 'kamikaze' drones. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-63280523>
81. BBC News. Mariupol's Azovstal steelworks picture raises Ukraine charity cash. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-england-tyne-62255173>
82. BBC News. North West Fire Control 'puts lives at risk', FBU claims. URL:
<https://www.bbc.com/news/uk-england-28580207>
83. BBC News. Ukraine: Putin announces special military operation in TV declaration. URL: <https://www.bbc.com/news/av/world-60505319>
84. BBC News. Ukraine army attacks Russian forces in southern Zaporizhzhia region. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65851760>
85. BBC News. Ukraine in maps: Tracking the war with Russia. URL:
<https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>
86. BBC News. Ukraine war: The lethal minefields holding up Kyiv's counter-offensive. URL : <https://www.bbc.com/news/world-europe-66080652>
87. BBC News. Ukraine war: Wagner chief vows to hand Bakhmut to Russian army by June. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65670534>
88. BBC News. Ukraine war: Western allies to send fighting vehicles to Kyiv. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-64184430>
89. BBC News. War in Ukraine: Is the counter-offensive making progress?. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-66796358>
90. BBC News. Walsh M. How HIMARS launchers are shifting momentum in Ukraine's fight against Russia URL:
<https://www.cbsnews.com/news/himars-ukraines-fight-against-russia/>
91. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
92. CLOSE COMBAT MISSILE SYSTEMS. URL:
https://www.moore.army.mil/Infantry/DoctrineSupplement/ATP3-21.8/appendix_g/Munitions/CloseCombatMissileSystems/index.html

- 93.CNN. Lister T. Russia's withdrawal from half of Kherson is both humiliating and unsurprising. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/10/europe/russia-withdrawal-kherson-ukraine-analysis-intl-hnk/index.html>
- 94.Collins online dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
- 95.Defensive fundamentals. Training Command. URL: <http://surl.li/jadgs>
- 96.FIM-92 Stinger User Manual. The Omega Concern. 2012. URL: <https://sl.theomegaconcern.com/manuals/34-ocs/70-fim-92-stinger-user-manual>.
- 97.FlightGlobal. Finnerty R. Russian Su-34 fighter-bomber crashes into residential apartment building. URL: <https://www.flightglobal.com/fixed-wing/russian-su-34-fighter-bomber-crashes-into-residential-apartment-building/150584.article>
- 98.Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com>
- 99.Military-Today. Miranda M. Skif: Anti-tank guided missile. URL: <http://www.military-today.com/missiles/skif.htm>
100. Poland Posts English. Michalik Ł. Wear as in the Second World War. 2022. URL: <https://poland.postsen.com/world/93348/Korean-weapons-for-Russia-Putin-andKim-Jong-Un-form-a-dictatorship-support-club.html>.
101. Snyder T. The War in Ukraine Has Unleashed a New Word. The New York Times. 2022. – URL: <https://www.nytimes.com/2022/04/22/magazine/ruscism-ukraine-russia-war.html>.
102. The New York Times. Santora M. Ukraine and Russia trade fire across the Dnipro River as a new front line takes shape. URL: <https://www.nytimes.com/live/2022/11/14/world/russia-ukraine-war-news>
103. Ukrainska pravda. Russians carry out offensives on four fronts – General Staff report. URL : <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/06/26/7408638/>

104. Ukranews. Few Years. Pentagon Announces Terms Of Delivery Of 18 New HIMARS To Ukraine.URL: <https://ukranews.com/en/news/884902-few-years-pentagon-announces-terms-ofdelivery-of-18-new-himars-to-ukraine>

SUMMARY

Military lexicon is dynamic due to the constant updating of terms due to changes in military affairs. This complicates the work of translators and requires constant updating of knowledge. The work analyzes military lexicon as an object of linguistic research and considers the problem of its classification.

The study focuses on the analysis of English online news articles related to the war in Ukraine. Translation techniques are used in the work and the factors affecting the choice of specific approaches to translation are studied.

The object of research is English-language military vocabulary in media texts.

The subject of research - features of translation of military vocabulary of English-language media texts into Ukrainian.

The purpose of the work is to analyze the features of the translation of military vocabulary of English-language media texts into Ukrainian.

Military lexicon and military terms play an important role in accurately conveying concepts and information in the military field. Their adequate translation is a difficult task due to the rapid development of military terminology and constant updating of the vocabulary.

In connection with Russia's full-scale war against Ukraine, a lot of new English-language military lexicon has appeared in media texts. The analysis of media texts shows that the most common techniques for translating military terms are tracing, searching for equivalents, and transliteration. These methods make it possible to transfer the semantics and structure of terms between the English and Ukrainian languages as accurately as possible.

The results show that literal translation (42.5%) and equivalent translation (35%) are the most frequently used translation techniques aimed at maintaining semantic and syntactic similarity between the source and target languages.

The classification of military terms shows its importance in any branch of science or sphere of human activity. In the military sphere, the importance of the classification of lexical units acquires special importance. It is thanks to the classification that the structure of this sphere is revealed, which helps to better

understand its specifics. The traditional method of knowledge through the classification of objects of the military sphere is based on special features of the military vocabulary, such as content, structure, functions, and others.

Military terminology is a specific layer of lexical units, as it serves for the organization of the armed forces, the operational-tactical art of warfare and the description of various types of weapons. According to philologist I. Lytovchenko, the use of the achievements of scientific and technical progress caused a qualitative jump in the development of military means, which is defined as a military-technical revolution.

The translation of military terms is complicated by the lack of established equivalents for many concepts, the presence of a significant number of new words, jargon and abbreviations. This requires the translator to have a deep knowledge of the context, subject area and creative approach. To adequately reproduce military-special vocabulary, such as neologisms, slang, abbreviations, it is advisable to combine transcoding and transliteration with lexical-semantic (concretization, generalization, modulation) and lexical-grammatical (calculation, explication) transformations.

Based on the analysis of scientific sources, a classification of military texts into four groups is proposed: informational and journalistic, official-business, military-technical and military-special. Informational and journalistic texts perform an informative function, reflect issues of national security, the activities of the armed forces, etc. They are similar in style to socio-political texts, but have a military orientation. Translation of military vocabulary has certain features compared to other areas due to the specifics of its functioning and rapid changes under the influence of the development of weapons and military science.

In the theory of translation, equivalence is the preservation of the relative equality of meaningful, meaningful, semantic, stylistic and functional-communicative information contained in the original and translation. Successful equivalent translation of military vocabulary requires the translator to have deep

knowledge of the field, military terminology of both languages, understanding the context and the target audience to choose the optimal strategy.

The comparative analysis of the features of the translation of military vocabulary by different language pairs remains relevant, which will help to identify universal patterns and specific translation difficulties for each pair of languages.

The results obtained in the study on the translation of military vocabulary can be used to compile bilingual and multilingual terminological dictionaries in the military field. In general, a comprehensive study of the peculiarities of the translation of military vocabulary is an important area of modern translation studies and has both scientific and applied significance.

The practical value of the study is to identify the most effective methods of translating military terms and texts, which can be used to improve the practical skills of translators. The obtained data can be used in the training of translation students, the development of dictionaries, reference books and recommendations for the translation of military literature.

Prospects for further scientific research may include a more detailed analysis of certain types of military texts (journalistic, technical, official and business, etc.), the study of the translation of military texts by other language pairs, as well as the development of methodological recommendations for translators based on the study. The results of this work can contribute to improving the practical skills of specialists, improving the quality of translation in the military sphere and facilitating communication between representatives of the armed forces of different countries.

Thus, the conducted research allowed to establish the key theoretical principles of analysis and effective practical methods of translation of English-language military vocabulary into Ukrainian. The obtained results expand the idea of the current state and peculiarities of military translation and can be the basis for further scientific research and practical activities of translation specialists in this area.